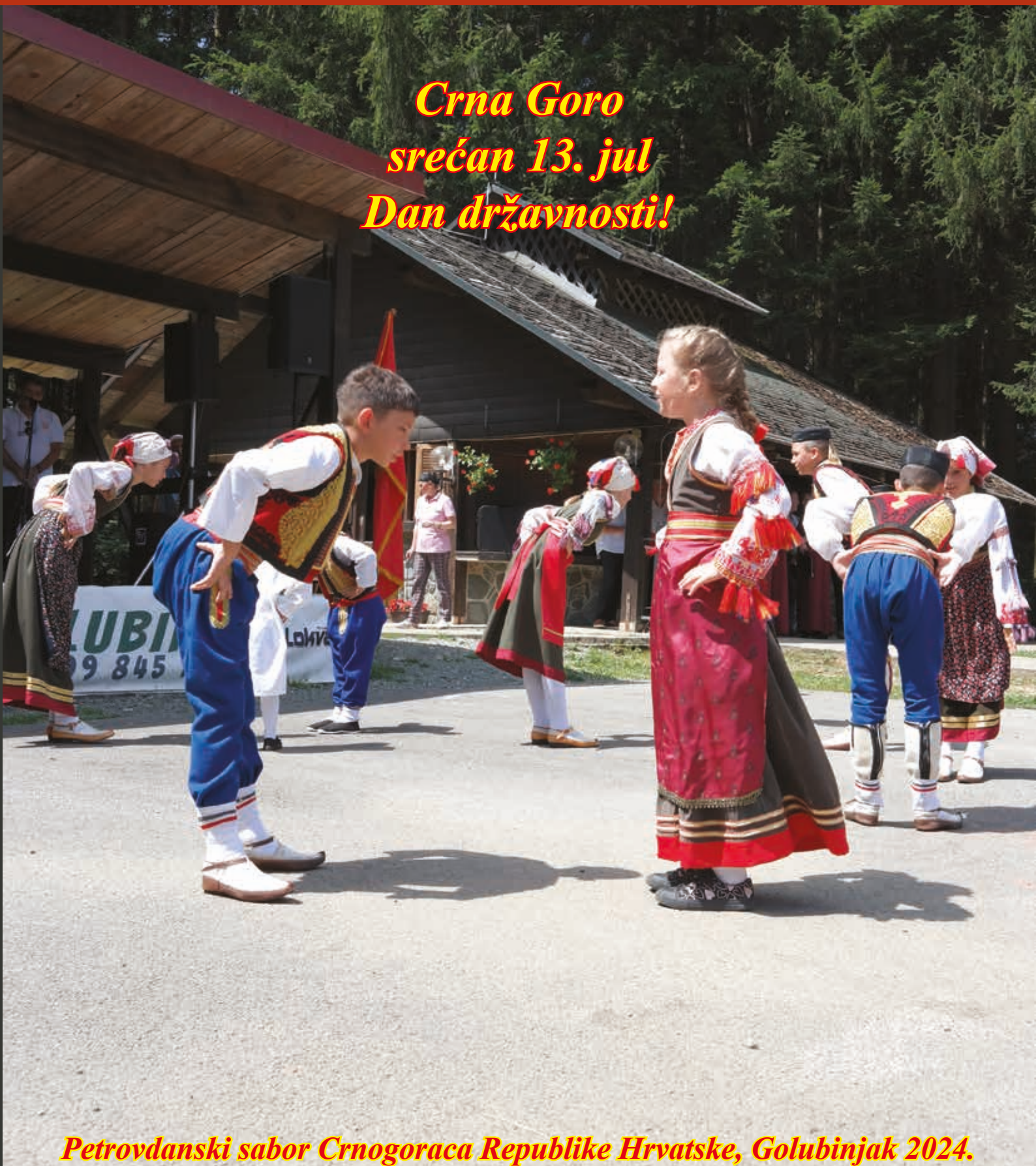

Crnogorski glasnik

GODINA XXIII. _ BROJ 148. _ SRPANJ-KOLOVOZ / JULI-AVGUST _ 2024.

*Crna Goro
srećan 13. jul
Dan državnosti!*

Petrovdanski sabor Crnogoraca Republike Hrvatske, Golubinjak 2024.

Petrovdanski sabor Crnogoraca Republike Hrvatske, Golubinjak 2024.

ARK ŠUMA GOLUBINJAK

DE JE ŠTO

PRETROVDANSKI SABOR

Petrovdanski sabor Crnogoraca Hrvatske 2024

KULTURA I UMJETNOST

Dokumentarni film u Crnogorskom domu

DANI DIJASPORE - ISELJENIKA

Dani dijaspore - iseljenika 2024

Predstavljena monografija
Veska S. Pejovića na Cetinju

RIJEKA

Upoznavanje ljepota zeleno plave županije

PRILOG

Povodom 530 godina Oktoiha:
Riječ i slika kao tijelo

Porto Etno festival 2024.

Otvorenje izložbe Dimitrija Popovića u Rijeci

Održana manifestacija "Petrovdanski sabor" 2024

Komemoracija na Maloj Učki

"Montenegri" u Peroju

UMAG

Crnogorska večer u Umagu "Kolom kolo naokolo"

Tiranija slobode

O Pjesniku Vasu Stanišiću

Zapisano je - XX

CRNOGORSKA TRPEZA

Ukusi Crne Gore

Izdavači: NACIONALNA ZAJEDNICA CRNOGORACA HRVATSKE I VIJEĆE CRNOGORSKE NACIONALNE MANJINE GRADA ZAGREBA, Zagreb, Trnjanska c. 35, Tel./Fax: 01/6197 078, 01/6314 264, E-mail: vijece.crnogoraca.zagreb@gmail.com, drustvo.montenegro@gmail.com, Internet adresa: www.vijece-crnogoraca-zagreb.hr

Za izdavače: Nenad Bogdanović i Dušan Mišković * Glavni i odgovorni urednik: Maša Savičević * Redakcija: Bojan Radulović, Danilo Ivezić, Ružica Mitrović Maurović, Milica Radojičić Mikulić * Grafička priprema i tisak: Skaner studio d.o.o. * Rukopisi se ne vraćaju * Naklada /Tiraža 1000 * Glasilo je, putem Savjeta za nacionalne manjine, financirano iz državnog proračuna RH, putem Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba, iz proračuna Grada Zagreba. Pozivamo Crnogorke, Crnogorce i sve prijatelje da svojim sugestijama, prijedlozima i priložima pomognu redakciji "Glasnika" na poboljšanju i daljnjem izlaženju lista. Tekstovi nijesu lektorisani te se izvinjavamo autorima i čitaocima. Zbog poskupljenja poštanskih usluga prema inozemstvu morali smo smanjiti broj inozemnih pošiljki. Glasnik i dalje možete preuzeti u digitalnom obliku na našoj web stranici <https://www.vijece-crnogoraca-zagreb.hr/glasnik/>.

PETROVDANSKI SABOR CRNOGORACA HRVATSKE

Tekst: Bojan Radulović; Fotografija: Jitka Syrinek, Bojan Radulović

Tradicija obilježavanja 13. jula - Dana državnosti Crne Gore i Dana opštenerodnog oružanog ustanka crnogorskog naroda protiv okupatorske fašističke vojske, četnika i ostalih domaćih izdajnika nastavljena je i ove godine u Golubinjaku PETROVDANSKIM SABOROM CRNOGORACA HRVATSKE 2024.

Nacionalna zajednica Crnogoraca Rijeka je manifestaciju "Petrovdanskog sabora" ponovno organizirala u Gorskom kotaru, u prekrasnom zelenilu parka Golubinjak, ovaj put točno na slavljenički dan – 13. jula 2024. Pod vedrim i sunčanim nebom od ranog su se jutro počeli okupljati Crnogorci iz Peroja, Zagreba, Rijeke, Splita, Pule, Umaga i Osijeka, te uvaženi gosti iz Crne Gore i njihovi diplomatski predstavnici u Hrvatskoj. Zastave Hrvatske i Crne Gore, te mnoštvo

odraslih i djece u crnogorskim narodnim nošnjama zauzeli su prostor popularnog izletišta te su plijenili pažnju učesnika, kao i slučajnih prolaznika i izletnika koji su se toga dana našli u parku. Program je započeo u podne pozdravnim govorima organizatora iz Rijeke, te Damira Grbovića, otpravnika poslova Ambasade Crne Gore u Republici Hrvatskoj, koji je rekao:

Poštovani zemljaci, dragi gosti, prijatelji.

Velika mi je čast što danas imam priliku da vam se u ime Ambasade obratim na ovaj veličanstveni datum. Istorijom kakvu mi imamo i na koju možemo biti ponosni slavljenjem datuma kakav je današnji dan, čini nas dodatno odgovornim da takve vrijednosti i dalje baštinitimo, čuvamo i njegujemo. Živite u prelijepoj zemlji, nama susjednoj, prijateljskoj i savezničkoj, očuvajte svoj identitet i svoju posebnost i na najljepši način promovirate svoju domovinu i doprinosite razvijanju i snaženju odnosa dvije države. Vi predstavljate jedan most koji vezuje dvije prijateljske zemlje. Na svim meridijanima, kontinentima zajednička karakteristika dijaspore Crne Gore je ljubav prema svojoj matici. Dijaspore, svi vi dali ste nemjerljiv doprinos obnovi naše državnosti, a vaš rad, djela i energija kako zastupate interese svoje otadžbine čini nas ponosnim što imamo svoje sunarodnike koji ne zaboravljaju svoju domovinu bez obzira na vrijeme i kontekst pod kojim su otišli iz svoje zemlje.

Postoji jedna lijepa rečenica: Prošlost nikada nije mrtva. Nije čak ni prošla.

U tom kontekstu moramo biti svjesni da imamo prelijepu državu, članicu najprestižnijih međunarodnih organizacija zajedno sa najrazvijenijim državama svijeta sa kojima dijelimo vrijednosti moderne i savremene civilizacije. Svi mi, zajednički imamo milijumsku šansu da svoju državu uvedemo u još jedan najprestižniji klub, društvo gdje je Crnoj Gori mjesto i po geografskoj i po ideološkoj determinanti kakva je Evropska Unija. Crna Gora treba da se okrene budućnosti, ne da zaboravi prošlost, jer prošlost Crne

Gore je sjajna, veličanstvena, inspirativna i za mnoge veće države, a događaji koji su se desili na današnji dan posebno su ono na šta svi mi trebamo da budemo ponosni jer to je vrijednost koja definiše multietničku, multivjersku i nadasve građansku Crnu Goru. Jedino takva, građanska Crna Gora ima budućnost. U to ime vam čestitam Dan državnosti želim vam puno uspjeha u daljem radu vaših organizacija, svu ličnu i porodičnu sreću i svako dobro.

Neka je sretna i vječna Crna Gora!

Manifestacija Petrovdanski sabor Crnogoraca Hrvatske je kulturni program kojeg riječki Crnogorci u kontinuitetu već dugi niz godina uspijevaju realizirati, i na kojemu se okupljaju svi hrvatski Crnogorci. Na taj dan Riječani se trude njegovati i vrednovati jedan od najznačajnijih datuma u savremenoj crnogorskoj istoriji 13. jul – Dan državnosti Crne Gore, u kojem su utkani datumi 13. jula 1878. godine, kada je nakon viševjekovne borbe za slobodu Crna Gora na Berlinskom kongresu postala subjekt u međunarodnim odnosima, i 13. jula 1941. godine, opštenarodni ustanak crnogorskog naroda protiv okupatora kojime je ujedno započet proces obnove državnosti i nacionalnog dostojanstva

crnogorskog naroda. Neki se u Golubinjak dolaze prisjetiti, a drugi tek upoznati s povijesnom i kulturnom prošlošću Crne Gore. U cilju promocije i afirmacije crnogorskog identiteta, kao i povezivanja sa subjektima kulture Primorsko-goranske županije, kroz ovakve se manifestacije povezuje iseljeni crnogorski narod, kao i oni rođeni u Hrvatskoj a koji nose crnogorsko porijeklo. Ove 2024. godine dan 13. jul u simboličnom smislu predstavlja oganj oko kojega se okuplja i gaji nada da će se Crna Gora u bliskoj budućnosti vratiti suštinski na kolosijek euroatlanskih integracija, i da će se Crna Gora oduprijeti snagama koje bi je vraćale u bivši inferiorni položaj u kojemu se nalazila od 1918. godine do ponovnog stjecanja svoje nezavisnosti.

Nakon govora Damira Grbovića krenuo je kulturno umjetnički program glazbe, plesa i pjevanja. Zbor "Montenegri" NZC Rijeka otvorio je Petrovdanski sabor, pozdravnim izvođenjem himni Republike Hrvatske i Crne Gore, a nakon njih su nastupali:

- KUD "Mladost" iz Podgorice
- Folklorna i pjevačka sekcija Društva Perojskih Crnogoraca "PEROJ 1657"
- Pjevački zbor Društva Crnogoraca i prijatelja Crne

DANI DIJASPORE - ISELJENIKA 2024

Tekst: Maša Savićević

Gore "Montenegro" Zagreb sa četiri pjesme: "Crveni makovi", "Pomračina, cijelo selo spava", "Zeleni se zoro", "Prođoh kroz goru". Nastup možete pogledati na YouTube kanalu pod nazivom - Nastup Pjevačkog zbora "Montenegro" Zagreb na Petrovdanskom saboru u Golubinjaku 13.7.2024.

- Zbor "Crnogorske zore" Zajednice Crnogoraca Split
- Zbor "Montenegri" Nacionalne zajednice Crnogoraca Rijeka

Svima su najdraži i najljepši bili najmlađi izvođači kulturno umjetničkog programa, maleni detići iz Peroja koji su, odjeveni u prekrasne crnogorske nošnje, zaplesali kolo, razveselili prisutne i pokazali ohrabrujući slijed nastavljanja crnogorske kulture i tradicije na djecu i mlade. Izvođače koji su do maloprije pjevali, plesali ili svirali - te sve ostale prisutne - poslije je još satima zabavljao glazbeni sastav koji je svirao i pjevao crnogorske i hrvatske zabavno popularne pjesme, izmamivši tako na prostor ispred bine razdragano mnoštvo koje je zaplesalo u ritmu uživo izvedenih popularnih hitova. U kasnim popodnevним satima Crnogorci su se srdačno rastali i pozdravili, do novih susreta.

"Dani dijaspore-iseljenika 2024" - sedma po redu manifestacija održana je 25. i 26. jula u Podgorici, a posvećen je okupljanju crnogorske dijaspore iz cijelog svijeta kako bi zajedno radili na razvoju Crne Gore.

Manifestacija "Dani dijaspore – iseljenika 2024" započeta je 25. jula turističkom turom pod nazivom "Sokacima i stazama stare Podgorice". Događaj, organizovan u saradnji sa Turističkom organizacijom Podgorica, otpočeo je u Staroj Varoši, kod Sahat kule. Tura je privukla značajan broj članova crnogorske dijaspore i sugrađana. Tokom ove ture, učesnici su imali jedinstvenu priliku da istraže istorijske i kulturne znamenitosti stare Podgorice.

Istoga dana, u okviru manifestacije i "Podgoričkog kulturnog ljeta", održana je promocija knjige "Žene svijeta" autorke Branke Bogavac, u predivnom ambijentu dvorišta Galerije "Risto Stijović" u Podgorici. Knjiga "Žene svijeta" pruža uvid u životne priče i postignuća žena širom sveta, istražujući njihov doprinos i uticaj u različitim društvenim sredinama.

26. jula je održan BIZNIS FORUM pod nazivom "Uticaj dijaspore na ekonomski razvoj Crne Gore". Ministar dijaspore, gospodin **Mirsad Azemović**, u uvodnom govoru naglasio je značaj saradnje sa dijasporom za ekonomski razvoj zemlje:

"Uticaj dijaspore na ekonomski razvoj Crne Gore je nemjerljiv i predstavlja jedno od najvažnijih strateških resursa naše zemlje. Naša snaga leži u jedinstvu i saradnji, i uvjereni smo da ćemo zajedno, kroz zajedničke napore i međusobnu podršku, izgraditi prosperitetnu budućnost za sve nas. Sve nas je okupila ljubav prema Crnoj Gori, želja i namjera, kao i realna šansa da je gradimo i učinimo boljim i bogatijim mjestom za život. Evropskom zemljom u civilizacijskom smislu, iz koje se neće odlaziti iz materijalnih razloga".

Održana je panel diskusija na temu "Ekonomski i ljudski resursi dijaspore, neiskorišćeni potencijal za razvoj Crne Gore". Učešće su uzeli ministar vanjskih poslova, gos-

podin **Ervin Ibrahimović**, na temu "Diplomatski napori za ekonomski razvoj: Uloga dijaspore", **Dragoljub Bulatović**, savjetnik predsjednice Privredne komore Crne Gore, **Luka Đukanović**, glavni menadžer Glavnog grada, predsjednik Upravnog odbora Air Montenegro i predstavnik dijaspore i **Martin Russell**, ekspert za angažman dijaspore pri IOM Montenegro.

26. jula organizovan je i program za djecu u saradnji sa Sekretarijatom za sport Glavnog grada. Događaj se održao u Avanturističkom parku Gorica, gdje su djeca učestvovala u raznim sportskim animacijama, u muzičko-poetskom kabareu "Domovina se voli srcem".

Iste večeri, polaznici Ljetnje škole učestvovali su na centralnoj proslavi manifestacije "Dani dijaspore-iseljenika". Tom prilikom, predstavili su se zvanicama sa Igrama iz Crne Gore, izvedenim prema koreografiji koju su naučili tokom boravka na Ivanovim Koritima uz pomoć profesorice Danke Vuletić.

Ovaj događaj pruža jedinstvenu priliku za jačanje veza između dijaspore i lokalnih zajednica, promovisujući ljudski, ekonomski, socijalni i kulturni kapital Crne Gore.

Manifestaciji je prisustvovao i Alija Šukurica, član Predsjedništva Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" Zagreb.

UPOZNAVANJE LJEPOTA ZELENO PLAVE ŽUPANIJE

Tekst: Nikola Lučić; Fotografija: Svetozar Čatović

Nacionalna Zajednica Crnogoraca Rijeke dana 22. 06. 2024. godine irganizirala je posjet na dva najveće otoka Primorsko-goranske županije Cresu i Krku.

Na Cresu je posjećen gradić Beli gdje je Centar za uzgoj i brigu međunarodnim supovima, endemskim pticama kojima iz više razloga prijeti izumiranje.

Na otoku Krku posjećen je grad Malinska, koja je zbog razvoja turističke privrede od malog turističkog mjesta prostorno i po broju stanovnika vešestruko narastao.

Dan je bio topao i vedar, tako da je omogućio kupanje u moru. U oba spomenuta primorska mjesta vožnja turističkom brodicom "Tunara" uvećala je čari Kvarnera.

PORTO ETNO FESTIVAL 2024.

Tekst i fotografija: Želimir Novaković

Dana 29.06.2024. godine u prostorijama "Exportdrvo" u Rijeci održan je Porto Etno festival koji promiče raznolikost i bogatstvo etno glazbe i kulture velikog broja nacionalnih manjina koji žive u Rijeci – gradu različitosti.

Uz glazbu i plesove uživali smo u paleti svjetskih gastronomskih delicija. U programu učestvovala

la je i NZC Rijeka sa splotom crnogorskih pjesama. U večernjim satima odvijali su se koncerti poznatih svjetskih glazbenika iz Grčke, Makedonije i Srbije. Na kraju programa svi učesnici otpjevali su pjesmu "Najdraža Rijeko".

Cjelokupni festival popratila je lokalna TV Kanal RI.

OTVORENJE IZLOŽBE DIMITRIJA POPOVIĆA U RIJECI

Tekst: Nikola Lučić; Fotografija: Luka Bešlić

U galeriji Montenegrina u Rijeci povodom Dana crnogorske kulture otvorena je 10.07.2024. godine izložba grafika Dimitrija Popovića iz zbirke grafika pod nazivom "Kralj".

Izložba je posvećena posljednjem crnogorskom kralju Nikoli I. Petroviću. Ona likovno tretira tešku i mukotrpnu borbu crnogorskog naroda u stvaranju crnogorske države od zajednice plemena do međunarodnog priznanja države na "Berlinskom kongresu" 1878. godine.

Izložba je otvorena nastupom zbora "Montenegri" sa dvije pjesme crnogorskih autora, "Crna Gora je moj dom" i "Montenegro".

ODRŽANA MANIFESTACIJA "PETROVDANSKI SABOR" 2024

Tekst: Želimir Novaković; Fotografija: Anita Hromin

Dana 13.07.2024. godine povodom blagdana Petrovdana, Dana državnosti Crne Gore a u sklopu Dana crnogorske kulture Crnogorci koji žive u Rijeci, Zagrebu, Umagu, Peroju, Splitu i Osijeku okupili su se u Park šumi Golubinjak u Gorskom kotaru.

Manifestaciju su pozdravili i otvorili predstavnici ambasade Crne Gore iz Zagreba.

Uz mnoge goste proslavi su prisustvovali i predstavnici nacionalnih manjina Mađarske, Slovenije i Slovačke. Bogat kulturni program zborova i folklora uveličalo je KUD "Mladost" iz Podgorice.

Program je popratila ekipa HRT u emisiji o nacionalnim manjinama u Republici Hrvatskoj "Prizma".

Za spomenuti je da je cijela manifestacija potpomognuta od strane Savjeta za nacionalne manjine iz Zagreba, Primorsko-goranska županija, Grad Rijeka te Ured za dijasporu Crne Gore.

KOMEMORACIJA NA MALOJ UČKI

Tekst: Nikola Lučić; Fotografija: Anita Hromin

Već tradicionalno 12.07.2024. godine u okviru Dana crnogorske kulture a povodom Petrovdanskog sabora i Dana crnogorske državnosti delegacija NZC Rijeka, perojskih crnogoraca i Udruženja antifašista Liburnije položeni su vijenci na spomen obilježjima Svetozaru Vučiniću, Crnogorcu i komesaru istarskih partizanskih jedinica, koji je na tom mjestu poginuo sa svoja dva pratioca od njemačkih fašista.

Zbor NZC Rijeka otpjevao je pjesmu talijanskih partizana "Bella ciao". Položen je i vijenac na spomen ploču u pomen kada su njemački fašisti do temelja popalili selo Mala Učka samo zato što su zdušno pomagali narodnooslobodilačku borbu za slobodu svoju i svoje hrvatske domovine.

Za spomenuti je da je komemoracija na Maloj Učki popraćena tekstom i slikama u Novom listu.

"MONTENEGRI" U PEROJU

Tekst: Želimir Novaković; Fotografija: Luka Bešlić

Dana 20. 07. 2024. godine održana je proslava godišnjice doseljenja Crnogoraca u Peroj u Istru. Domaćini su priredili bogat kulturni program uz pjesmu i nastup folklora, tradicionalnog crnogorskog kola mladih i nastup starije skupine.

Manifestaciji su prisustvovali gosti iz Crne Gore, dijaspore, grada Bara, ambasade iz Zagreba, predstavnici grada Vodnjana te predstavnici Istarske županije.

Svečanost je uveličala pjevačka skupina "Montenegri" iz Rijeke sa pjesmama "Crna Gora je moj dom" i "Montenegro" uz pratnju voditeljice gospođe Ljubov Judčenko Košmerl.

Druženje je nastavljeno do kasno u noć uz riječku muzičku grupu "Koktelsi".

CRNOGORSKA VEČER U UMAGU "KOLOM KOLO NAOKOLO" 2024.

Tekst i fotografija: Ružica Mitrović Maurović

Tradicionalnom Crnogorskom večeri "Kolom kolo naokolo", četvrtom po redu održanom 12. srpnja pod vedrim nebom Umaga, na velikoj gradskoj pozornici Trga slobode, Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Bujština" Umag i ove je godine obilježilo Dan državnosti Crne Gore – 13. juli.

Bogatim cjelovečernjim programom, prezentiranim kao splet kreiran od tradicionalnih crnogorskih pjesama, plesa i poezije u kome su sudjelovali gosti iz Podgorice i Splita, kao i članovi kulturno-dramske sekcije Društva domaćina, umaškoj je publici pjesmom i igrom, scenski predstavljena kulturna baština i tradicija crnogorskog naroda.

Po zalasku sunca i uprkos, gotovo tropskoj večernjoj temperaturi, tražeći dašak povjetarca i osvježjenja, brojni građani Umaga, njihovi gosti, prijatelji i turisti, okupili

su se i popunili glavni gradski trg, gdje su ih ove vruće ljetnje večeri dočekali domaćini uz goste: Kulturno umjetničko društvo "Mladost" s rukovodstvom iz Podgorice, mješoviti pjevački zbor "Crnogorske zore" Zajednice Crnogoraca iz Splita i gost iznenađenja mladić Janko Rašković, netom pristigao iz glavnog grada Crne Gore.

Uz pozdravni govor i besprijeckornu najavu izvornog crnogorskog naglaska, spikerica, članica umaškog Društva Crnogoraca Slobodanka Čošković, svečanu je večer posvećenu domovini otvorila nastupom KUDa "Mladost" iz Podgorice koji su se predstavili plesom "Crna Gora" u koreografiji voditelja KUDa Vasilija Bata Rogošića.

*"Prošao sam svijet bjeli i vidio čuda mnoga
ali ništa vrijedno nije zavičaja moga.
Niđe tako vedrih noći niđe tako rujne zore
niđe nebo nije plavo kao iznad Crne Gore"*

Glazbenom verzijom ovih stihova slijedio je mješoviti pjevački zbor Zajednice Crnogoraca Split pod dirigentskom palicom Salka Šemovića, s izvedbom poznate pjesme "Niđe nebo nije plavo kao iznad Crne Gore" Ljubomira Ševaljevića i popularne crnogorske narodne pjesme "Pod Lovćenom zeleni se trava".

Posebnu pozornost, simpatije i oduševljenje publike iskazano dugotrajnim pljeskom, dobio je, kao iznenađenje večeri, najmlađi gost iz Crne Gore, Janko Rašković, učenik šestog razreda osnovne škole Radojica Perović iz Podgorice, svojom nadasve iskrenom i emotivnom izvedbom poezije "Domovina Crna Gora" crnogorskog pjesnika Dragana Radulovića.

Burni pljesak kojim ju je ispratila publika nije izostao ni za Jovanu Mašković, mladu članicu dramske sekcije i voditeljicu programskog vijeća umaškog Društva Crnogoraca. Jovana je sve još jednom podarila inspirativnom, nadahnutom, besprijeckornom inepretacijom teksta poezije posvećene rodnom kraju "Ima jedno mjesto" crnogorskog pisca i glazbenika nove generacije Momčila Zeka Zekovića, i nostalgičnim stihovima prisutne Crnogorce vratila u stari kraj.

MLADOST OSVOJILA ISTRU

Tijekom večeri Kulturno umjetničko društvo "Mladost" nakon presvlačenja vratilo se nastupom na veliku pozornicu još dva puta. Svojom mladalačkom energijom, koloritom tradicionalne narodne nošnje i dinamičnim ritmom narodnog folklornog plesa, privukli su pažnju ne samo domaće publike već i znatizeljnih stranih gostiju koji su sa zanimanjem pratili njihov nastup.

KUD "Mladost" osnovan davne 1978. godine, nakon višegodišnje pauze, na inicijativu građana Podgorice 2021. godine nastavio je s radom i svojom dugogodišnjom tradicijom. Nakon samo četiri godine od ponov-

nog okupljanja, KUD Mladost danas broji više od 130 entuzijasta, članova raspoređenih u nekoliko grupa od škole folklora, dječjeg i omladinskog ansambla do veteranske sekcije. Pod vodstvom Upravnog odbora društva na čelu sa Predsjednikom Slobodanom Pejanovićem, budnim okom umjetničke rukovoditeljice profesorice Vere Rogošić i stručnog saradnika i koreografa Vasilija Bata Rogošića, "Mladost" je nastavila predano raditi i s puno entuzijazma i ljubavi prenositi crnogorsku kulturnu baštinu na nove generacije.

Gospođa Vera Rogošić koju, indikativno, članovi društva zovu Mama Vera, umetnička je voditeljica KUDa. Po struci prosvjetna radnica, u radu i posvećenosti društvu našla je svoj hobi i sama kroji i šije narodne nošnje članova društva, brižno vodeći računa o svakom detalju.

Kako je scenski nastup KUDa splet igara naroda i narodnosti prisutnih na crnogorskom tlu od davnina, imali smo priliku uživati u Mama Verinim kreacijama, svojevrsnoj živoj izložbi narodnih nošnji crnogorskog podneblja. Pa tako su se za koreografiju "Igram kroz Crnu Goru" koristile sve nošnje: crnogorska, hrvatska, srpska, bošnjačka i albanska, za koreografiju "Crna Gora" svitna crnogorska nošnja, a za igre iz Boke Kotorske Bokeljaška nošnja – sve proizvod neizbrojivih sati rada marljivih i pedantnih ruku i šivaće mašine Mame Vere. S koliko su pažnje i ljubavi izrađene očito je iz

svakog najsitnijeg detalja, izbora materijala, kroja, boja, ručnog rada, čipki i ukrasa koje je u nošnje utkala.

U vrlo kratko vrijeme, od 2021. godine, predanim i uspješnim zajedničkim radom Društvo je zaslužilo pozive za sudjelovanje na više od trideset državnih i međunarodnih susreta i smotri folklornih ansambala, a redovno sudjeluje i u programima proslava obilježavanja svih značajnih državnih i lokalnih datuma.

Na svojim nastupima KUD "Mladost" se predstavlja isključivo igrama i pjesmama naroda i narodnosti koji žive u Crnoj Gori počev od "Crnogorskog ora", "Boke", "Vrsute", spleta "Igram i pjesmom kroz Crnu Goru", igre Albanske nacionalne manjine iz Malesije, "Bošnjačko-Muslimanske" igre sa sjevera Crne Gore kao i igre Srpskog življa iz okoline Pljevalja.

Da su uporan rad i želja da se ljubav prema kulturnoj baštini i tradiciji prenese na okolinu, posebno mlađoj generaciji, pravi recept za uspjeh, dokazao je dugotrajni pljesak kojim su s pozornice ispraćeni nakon elegantno otplesane "Igre iz Boke" pod vodstvom koreografkinje Vere Rogošić.

Dugim pljeskom umaška je publika ispratila i završnicu večeri u kojoj je imala priliku uživati u spletu plesova

koreografije Vasilija Bata Rogošića "Pjesmom i igrom kroz Crnu Goru" kojim autor slikovito želi dočarati sklad življenja svih naroda i narodnosti u Crnoj Gori. Interesantno je napomenuti da je ova koreografija prvi put izvedena 2010. godine na "Expo 2010" u Šangaju – Kini, na kome se Crna Gora po prvi put predstavila kao samostalna država.

Gostovanje i posjetu Umagu i Istarskoj županiji neumorni su članovi KUDa Mladost nastavili slijedeći dan u Primorsko-Goranskoj županiji nastupom u Park-šumi Golubinjak, Gorski Kotar, na tradicionalnom Petrovdanskom Saboru u sklopu Dana Crnogorske kulture u Rijeci.

Crnogorska večer 2024. završila je toplim riječima zahvale voditeljice Slobodanke Čošković u ime organizatora Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Bujština" – Umag svim učesnicama i učesnicima programa, prisutnim gledateljima i gostima.

Posebna zahvalnost upućena je pokroviteljima: Gradu Umagu i ustanovi Festum, Savjetu za nacionalne manjine Republike Hrvatske i Ministarstvu dijaspore Vlade Crne Gore na financijskoj potpori i svesrdnoj pomoći oko organizacije ove, za našu zajednicu bitne tradicionalne manifestacije.

DOKUMENTARNI FILM U CRNOGORSKOM DOMU

Tekst i fotografija: Bojan Radulović

Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" Zagreb je 4.7.2024. u sklopu svojeg programa "Dokumentarni film u Crnogorskom domu" nastavilo s prikazivanjem kratkometražnih dokumentarnih filmova crnogorskog redatelja Branislava Bastaća. Program "Dokumentarni film u Crnogorskom domu" svome članstvu, ali i ostalima koji osjećaju interes za dokumentaristiku, već dugi niz godina nudi dokumentarne filmove geografskih, kulturnih i povijesnih tema iz Crne Gore.

U sklopu četvrtog i posljednjeg ciklusa projekcija dokumentaraca prije ljetne stanke, Društvo "Montenegro" je prikazalo ove Bastaćeve filmove: "Filmski pregled Narodne republike Crne Gore br. 12" (11 min.), "Kamerom kroz Crnu Goru br. 1" (8 min.), "Škola Vladimir" (12 min.), "Za volanom" (15 min.).

Osim financijske pomoći Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske, za ostvarivanje ovog programa bitna je i dugogodišnja dobra suradnja između Društva "Montenegro" i Crnogorske kinoteke koja je Društvu putem interneta transferirala filmove. Iako se upravljanje Kinotekom u međuvremenu promijenilo razrješenjem starog ravnatelja Gorana Bjelanovića i postavljanjem novoga – Pavla Simonovića – po pitanju višedesetljetne suradnje ništa se nije promijenilo i novi / stari filmovi Branislava Bastaća našli su svoj internetski put do Zagreba i prikazani su publici u Crnogorskom domu.

Branislav Bastać bio je prvi profesionalni filmski i televizijski redatelj u Crnoj Gori, koji je dao nemjerljiv doprinos crnogorskoj kinematografiji. Rođen je prije gotovo stotinu godina na Cetinju a umro u Beogradu 2007. godine. Imao je turbulentnu mladost, naime osim što je bio učesnik Narodnooslobodilačke borbe, 1944. godine

je nekoliko mjeseci prvo bio zatočen u talijanskom logoru, a po povratku u Crnu Goru 1949. godine, gdje se zaposlio u "Lovćen filmu" kao samostalni redatelj za reportaže, uhapšen je po drugi put i prebačen u zatvor na Goli otok. Nakon tri godine golotočkog zatočeništva ponovo počinje da snima i piše dokumentarne filmove a svoj prvi igrani film "Sramno ljeto" snimio je 1969. godine. Dvije godine poslije završio Filološki fakultet u Beogradu. Njegov film "Dječak je išao za suncem" je učestvovao na festivalu u Berlinu 1982. godine, igrani TV film "Bijela ruža" na festivalu u Monte Carlu 1975., dok je kratki igrani film "Dva kapetana" uvršten u Antologiju svjetskog kratkog filma, izdanje Američke filmske akademije u Los Angelesu. Osvajao je brojne domaće i internacionalne nagrade:

- Nagradu "Jean Vigo" (zajedno sa Louise Grosppierre-om) osvojio je 1959. godine za "Crne marame"
- godine dobio je Trinaestojulsku nagradu za film

"Selo Tijanjanje"

- godine osvojio je specijalnu nagradu Vankuver za "Mali voz"
- godine osvojio je nagradu za režiju u Oberhauzenu, za "Žedne česme"
- godine u Pragu je osvojio nagradu za režiju za "Putevima Jugoslavije"

Njegovi filmovi u Crnogorskom domu nisu novost, prikazivani su i ranije, no nikada nije urađen cjelogodišnji ciklus njegovih filmova. S obzirom na specifičnost programa koja se očituje već u samome nazivu istog, fokus ciklusa je na njegovim dokumentarnim filmovima, a ne na njegovim poznatim TV serijama "Šalajko" i "Pješak u automobilu", ili pak na igranim filmovima od kojih su najpoznatiji "Sramno ljeto" i "Dječak je išao za suncem".

PREDSTAVLJENA MONOGRAFIJA VESKA S. PEJOVIĆA NA CETINJU

U organizaciji NU Cetinje moj grad i JU Biblioteka i čitaonica "Njegoš" 07. 08. 2024. godine predstavljena je monografija "Cetinje u 1000 slika (2009-2024) Veska S. Pejovića.

Govorili su Nikola Đurašković, gradonačelnik Prijestonice Cetinje, akademik Zoran P. Rašović, potpredsjednik Crnogorske akademije nauka i umjetnosti, Marko Špadijer, publicista, akademik Dimitrije Popović, svjetski priznati slikar i autor Vesko Pejović.

U umjetničkom programu čuli su se zvuci violine Ljubice Tomašević Vuković a moderatorka večeri bila je novinarka TV Cetinje Marija Jovanović...

Marija Jovanović, moderatorka:

-Poštovane dame i gospodo,

uvaženi gradonačelnice Nikola Đuraškoviću,

potpredsjedniče Crnogorske akademije nauka i umjetnosti akademiče Zorane P. Rašoviću

i akademiče Dimitrije Popoviću,

dobrodošli na promociju monografije Cetinje u 1000 slika (2009-2024) Veska S. Pejovića.

Odavno nije bilo ljepšeg povoda da se Cetinjani i ljubitelji Cetinja okupe, pa vjerujem da će i učesnici u večerašnjem programu doprinijeti da ovo avgustovsko veče, koje je počelo numerom "Serenada" Franca Šuberta, u izvedbi naše sugrađanke Ljubice Tomašević Vuković, ostane u pamćenju...

-Organizatori ove večeri su jedna od najstarijih kulturnih ustanova u Crnoj Gori JU Narodna biblioteka i čitaonica "Njegoš" i Nevladino udruženje "Cetinje moj grad" koje je i izdavač ove dragocjene knjige.

- Sada ću zamoliti gradonačelnika Prijestonice Cetinje Nikolu Đuraškovića da uzme riječ:

-Uvaženi autore monografije, gospodine Pejoviću, poštovani potpredsjedniče CANU, gospodine Rašoviću, gospodine Špadijeru, uvaženi gospodine Popoviću, uvaženi sugrađani, predstavnici medija, dame i gospodo, sa

posebnim zadovoljstvom i ponosom vas pozdravljam u ime Prijestonice Cetinje i u svoje lično ime, na promociji monografije Cetinje u 1000 slika, izuzetnog djela na kojemu je sa iskrenom emocijom i posvećenošću jako dugo radio naš uvaženi sugrađanin Vesko Pejović.

Dozvolite da vam na samom početku kažem par riječi o onome što je bila inspiracija za ovo djelo. O našem voljenom gradu, ispunjenom historijom, kulturom i neizmjenim duhovnim bogatstvom. O mjestu gdje svaka ulica nosi priču o prošlim vremenima o borbi za slobodu i kulturnim i umjetničkim dostignućima koja su oblikovala naš identitet. Pored kulturno-istorijskog značaja koje ima kao Prijestonica Crne Gore, Cetinje je grad koji budi osjećaj pripadnosti i odiše autentičnošću i građanima koji gas a svojim nepokornim duhom i gostoljubivošću čine još posebnijim.

Zato se svakodnevni život Cetinja, sa svojim živopisnim detaljima i tradicijom koja se susrijeće sa modernim duhom, ne može u potpunosti izraziti i opisati riječima, esejima i pjesmama koje su nastale o njemu. Upravo to

je i razlog zbog kojeg je naš sugrađanin Vesko Pejović odlučio da kroz fotografije, nastale iz njegovog svakodnevnog prisustva i učešća u životu lokalne zajednice, dočara suštinu Cetinja, spajajući ambijent grada sa energijom i šarmom ljudi i stvarajući tako čaroliju koja na najljepši način afirmiše našu Prijestonicu.

Tako je svojim neumornim radom i strašću za očuvanjem kulturnog nasleđa autor monografije kroz svoj objektiv uspio da zabilježi svaki detalj iz života našeg grada počev od onih najvažnijih događaja pa sve do svakodnevnih trenutaka koji često prolaze svima nama nezapaženo ali koji zajedno čine suštinu našeg gradskog cetinjskog života.

U tom smislu ova monografija predstavlja svojevrsnu raskošnu hroniku u slikama jednog vremena i jedne sredine, čineći je vrijednim zapisom o životu i duhu Cetinja za generacije koje tek dolaze.

Ovom prilikom izražavam duboku zahvalnost autoru Vesku Pejoviću koji je posvetio svoje vrijeme i talenat na pripremi ove monografije koja predstavlja poseban doprinos našem kulturnom nasleđu a posebno što je njome, kako je naveo, uspio da nas podsjeti na sve ono što nas čini posebnima i da nam pruži priliku da kroz 1000 slika iznova otkrijemo i zavolimo Cetinje.

Na kraju zahvaljujem i vama drage sugrađanke i sugrađani što ste dio ovog događaja ove monografije ovog grada. Vaša prisutnost energija i duh čine Cetinje mjestom koje svi volimo i gradom koji nas svakodnevno ispunjava neizmjenim ponosom.

-O monografiji će sada sa posebnim senzibilitetom govoriti akademik Zoran P. Rašović, potpredsjednik Crnogorske akademije nauka i umjetnosti.

Uvaženi gradonačelnice, gospodine Đuraškoviću,

Uvaženi akademiče, gospodine Popoviću,

Uvaženi gospodine Špadijer,

Dame i gospodo, dragi prijatelji,

Danas imamo zadovoljstvo da nešto kažemo o monografiji koja tako otmeno i slikovito šapće o Cetinju, o Veskovim pređenim drumovima, o zvukovima koje svakodnevno lovi, o njegovom oku koje blizinama pipa, o njegovim milim danima u Prijestonici.

Uvaženi domaćini ove promocije, gospođu Radonjić i predstavnici Nevladinog udruženja "Cetinje moj grad".

U velike sam Vam zahvalan što mogu da se povodom još jedne prinove od kulture mog uvaženog prijatelja Veska Pejovića obratim. Moje zadovoljstvo je veće što se ova zgoda zbiva u prijestonici povodom monografije

o njoj. Za svakog autora knjige o Cetinju to je izuzetna privilegija, ogromna inspiracija i golem odgovornost. Ta radnja mora od početka prirasti za srce, biti inspirativna, raskošna, zanosna i lijepa. Vjerujem da ste, uvaženi prijatelji, svojom organizacijom i prisustvom potvrdili da je ovo predstavljanje stvar jedne više kulture i viših čovječijih, duševnih i duhovnih sagledanja.

U monografiji koju predstavljamo sve je potčinjeno Crnoj Gori i Cetinju, našeg mjerila svega i "najveći zakon pod suncem". Hiljadu Veskovih slika, kao jedna jedina, tako gordo kazuje o Cetinju, našem gradu sazdanom od slave i bola, gradu slobode, prijestonom gradu, gradu u kome stolovahu slavne dinastije, gradu u kome je Lovćen s Njegošem i Mauzelejom nad nama. Gradu u kome su Njeguši, Ivanova korita, Rijeka Crnojevića. Gradu Oktoiha, heroju gradu u kome antifašizam tako zorno caruje. Gradu opijajućih prirodnih dobara, Jezera, parkova i lipa, obilnih kiša, zimskog sivila i snijega. Gradu od kulture. Gradu u kome je Cetinjski manastir, izvorište naše duhovnosti i samostalni imaonik, u Bogišićevom smislu.

Gradu u kome je Biljarda, u kojoj nastaje Gorski vijenac i Luča mikrokozma. Biljardi, zdanju u kome je 1888.g. proglašen Opšti imovinski zakonik za Knjaževinu Crnu Goru, jedan od najboljih građanskih zakonika u svijetu

toga vremena čiji je sastavilac Valtazar Bogišić "sin nam dične dubrovačke oblasti". Dvoru, u kome je "Balkanska carica" nastala i u kome su dva čitanja OIZ-a održana. Gradu znamenitih građevina odakle su slobodarske, krvne i duhovne ishrane izlazile. Gradu u kome je Vlačka crkva, Lovćenska vila, Crkva na Čipuru, kapela na Orlovom kršu, mostina Danilova. Gradu Kraljevskog pozorišta, Nacionalne biblioteke, Državnog arhiva, Vladinog doma. Gradu vrhunskih slikara i književnika – Lubarda, Milunović, Dado Đurić, Leso, Kiš... Gradu vrhunskih kulturnih događaja, najdražih onda kad "veče slazi i miriše lipa". Iznad svega, gradu ponosnih ljudi i patriota. I njavećeg bogatstva – njegove dece. Gradu osobitog šarma njegovih djevojaka i momaka.

Cetinje – grad u kome se sloboduje od pamtivijeka. Cetinje koje je uvijek svijetli pehar Crne Gore nosio u ruci.

Uvaženi prijatelji, Veskova monografija je ponikla iz jedne gomile emocija, srca i duha. Knjiga beskrajne ljubavi prema Cetinju. Uostalom, Cetinje i Vesko su nerazdvojno vezani jedan za drugog. Vesko Pejović, čovjek od emocija, ali i od opservacija koje su izlivene intimno, iskreno, dirljivo i toplo.

Ovakvu knjigu nam je mogao prirediti čovjek kome je nacionalno osjećanje razvijeno u vrlo jakoj mjeri. To

osjećanje njegovo je najbolje poznato onim Cetinjanimi i njegovim prijateljima koji se svakodnevno sa njim srijeću, poznatom putanjom od Matice do Dvora.

Zaliven vodom Cetinja i Crne Gore, Vesko je pouzdani cetinjski moralni historičar. Čovjek koji svakodnevno sa živih usta Cetinjana skida i bilježi rijetkosti cetinjskog žargona, punog duha i dim u dim odgovora.

Ova knjiga odaje njegovu tako jednostavnu i neporočnu dušu. Zbog toga ga i volimo. Ali i zbog toga što rijetkim fanatizmom otkriva tajne Cetinja, njegove veličine, vrline i mane.

Naš Vesko, romantik i sanjar, čedne prirode i ukusa, čist i bezazlen, pravi kulturni borac, priredio nam je knjigu koja je nikla na licu mjesta i koju mu je duša sama sebi plela. Ona je njegova velika istina srca. Sve pohvale i zahvalnosti Vesku Pejoviću, ali se meni čini da je njemu potrebna podrška više nego pohvala.

Poštovani prijatelji, našu slobodu, ognjište i dostojanstvo branili smo i odbranili oružjem. Danas je Crnoj Gori kultura njena moćna zaštita i zaštita njenog integriteta i kontinuiteta. Osjećanje otadžbine je posebno osjećanje, ravno osjećanju časti. Otadžbine Crne Gore, "našeg života raju". Ljudi od kulture i dostojanstva, tla i ognjišta, svoju otadžbinu zovu majkom. I u našoj himni je majka, "majka naša Crna Gora". I naša vječna svetinja!

Poštovani prijatelji,

Kulturom se brani besprimjerna čistota naše istorije, čistota koja je i pored svojih tragičnosti, posebna istorija našeg srca.

Crnoj Gori su moćna zaštita i promocije: Gorski vijenac, Luča mikrokozma, OIZ za Knjaževinu Crnu Goru i mnoga druga naučna, književna i umjetnička djela naših ljudi. Vjerujem da će Crna Gora svoj identitet i kontinuitet kazivati još jednom moćnom knjigom u više tomova – Enciklopedijom Crne Gore, koju od 1. septembra počinje da priprema CANU.

Razumije se kultura ova, uvijek u saglasju sa kulturom sjećanja na velike pobjede i pale borbe za slobodu. Sjećanje na naš Tuđemil, Vučiji do, Fundinu, devet krvavih ostroških dana ..., na Neretvu, Sutjesku, i druge velike pobjede "dok je sunca i dok je Grahovca". Kulturom sjećanja na slavne pobjede da se brani milo ognjište slobode i nezavisnosti svoje, otadžbina svoja.

Poštovani prijatelji,

Monografija Veska S. Pejovića, je osobita knjiga, svojevrsna kultura sjećanja, koja svjedoči da naši sni nijesu

nestali niti otišli od nas daleko.

Izvolite primiti uvjerenje mog dubokog visokopoštovanja i iskrene zahvalnosti.

-Zbog čega ova knjiga posjeduje moć da obraduje svakog ko voli Cetinje reći će vam gospodin **Marko Špađijer**, publicista i jedan od recenzenata monografije.

-Prije nego što počnem da govorim o monografiji želio bih da iznesem impresiju na ovaj govor gospodina Rašovića. Ja bih preporučio gradonačelniku i vama da ga prihvatimo najtoplije kao Cetinjanina jer je pokazao ovom besjedom da duhom i strašću pripada Cetinju.

Poznato vam je svima da su prestale da se šalju razglednice, porodične albume više nemamo, istoriju malo ko čita i sad imamo jednu neobičnu knjigu koja spaja sve te tradicionalne i po malo konvencionalne slike jednoga grada. To je neumorni Vesko Pejović napravio i nazvao Cetinje u 1000 slika. Sve te komponente istorije, kulture, života, je tu skupio i napravio knjigu iako je bilo nas koji smo mu govorili ne Vesko, premnogo je to, preambiciozno a on je poznatom upornošću napravio jednu cjelinu.

Ono što ovu fotomonografiju čini osobenom je to što su do sada obično to bile hladne slike predjela, spomenika, artefakata itd, a ovdje su ljudi glavni uz taj ambijent istorijski, arhitektonski i društveni čovjek odjednom postaje glavni što je bila njegova opsesija tj njegova želja da pokaže da Cetinje ima mladost, da ima perspektivu, da nije grad koji umire već grad koji može neprestano da rađa nove ideje, novu borbu za slobodu, nove ljude i to je uspješno napravio sa tim likovima koji čine mnogo više od građevina, jednu sliku Cetinja kao modernog i savremenog grada a u isto vrijeme da upija tu istorijsku patinu.

Dakle, Cetinje samo po sebi je fotogenično, bilo je dosta fotomonografija sa zgradama, predjelima, kulturnim i spomeničnim kompleksima, ono što se čuva po muzejima i arhivama. Mnogo ima toga što je osobeno, prepoznatljivo, što čini Cetinje gradom mimo drugih, gradom kojim se ponosi Crna Gora a i gradom koji je upisan na mapi evropske kulture.

Dakle, kad se dodaju ovi ljudi, personaž koji je Vesko tu smjestio, sa svojim i sa fotografijama svojih prijatelja, to stvarno čini ambijent izuzetno atraktivnim.

Ono što bih najkraće rekao o Vesku Pejoviću, to je da mi imamo ljude koji vole ovaj grad, imamo puno lokal patriota, jer je Cetinje grad koji se voli, ali malo imamo ljudi sa entuzijazmom i željom da se stalno nešto mijenja na bolje kao što to čini Vesko Pejović. On je jednostavno

neumorni pregalac i inicijator mnogih ideja, tek je završio spomenik princezi Kseniji u Njegoševoj ulici, sad već ima nove projekte, stalno novo, stalno novo, mislim da je na neki tj na svaki način je neumoran i neće stati dok ne izgura to što misli da može uljepšati Cetinje.

I na kraju da kažem da ova knjiga svojom dosta obimnom sadržinom, čini nezaobilaznu knjigu za svakog Cetinjanina živio on na Cetinju ili negdje drugo i ona će biti jedan podsjetnik izuzetno interesantan da se podsjetite svoga grada i svih njegovih djelova (Lovčena, Njeguša, Ivanovih korita, Rijeke Crnojevića, ...) i da nađu sebe u njemu ...

-Prema riječima akademika i svjetski priznatog umjetnika **Dimitrija Popovića**, za generacije koje će tek doći ova monografija će biti svojevrsna raskošna hronika u slikama jednog vremena, jedne sredine...

Dobro večer, srdačno vas pozdravljam.

Nalazim se u jednoj delikatnoj situaciji, što više reći o suštini koja je već izrečena, o spravom iznijetim pohvalama mojem prijatelju Vesku Pejoviću, jer istina, radi se o jednom izuzetnom djelu, jednom velikom poduhvatu jer ko je god radio knjigu zna koji je to naporan rad i fizički i intelektualni.

Ako mi dozvolite ja bih prije priče o knjizi rekao nešto o princezi Kseniji. Naime, ideja Veska Pejovića i inicijativa da Cetinje dobije spomenik princezi Kseniji, na sreću je realizovana i ovaj dio grada koji je godinama bio zapušten i neprimjeren ambijentu prijestonice, sada je dobio jedan kultivirani punkt grada, kako mladi ljudi kažu HIT lokacija.

Gotovo svi turisti koji dođu imaju potrebu da se slikaju uz princezu Kseniju. Kao što znate princeza se bavila fotografijom i bila pasionirani fotograf. I tu se na neki način fino zatvara jedan krug da ona koja je strastveno radila fotografije sama je postala model fotografiranja. To naravno nosi afirmaciju grada jer zahvaljujući telefonskim aparatima ona je prisutna gotovo svuda u svijetu. To govorim zbog toga što fotografije princeze Ksenije su vizuena hronika vremena u kojemu je živjela. To su scene sa poznatim i manje poznatim ličnostima sa ambijentom Cetinja i okoline što je vrlo dragocjeno za nas. Na skulpturi princeza drži knjigu koja ima smisla zbog toga što je Ksenija pisala memoare i taj spoj slike i riječi, simbola jednog vremena, simbolično prikazan u skulpturi me povezuje sa ovom knjigom autora Veska Pejovića, koji je svojim senzibilitetom i onim, premda se teško može mjeriti emocija prema svome gradu, ali ja tvrdim da je Vesko Pejović čovjek koji veše voli Cetinje od svih nas jer je to i dokazao ovom knjigom.

Knjiga je koncipirana vrlo precizno, njegovom šahovskom i inženjerskim rukopisom, pa je pregledna i sistematski postavljena. Prvi dio ima istorijski uvod od Crnojevića do danas sa svim bitnim i važnim događajima i istorijskim ličnostima. Onda se u nekoliko cjelina niže ono što se zove život. Dakle, ono što čini grad a to su ljudi uz naravno važne istorijske objekte karakteristične za Cetinje i naš ambijent. Što znače ta lica, anonimna, poznata te svakodnevnne situacije, do onih svečanih obilježavanja događaja. To znači to, da upotrijebim jednu sintagmu poznatog engleskog pjesnika Tomasa Eliota, koji je rekao "osjećanje istorije".

Mi znamo dobro istorijsku faktografiju, znamo i podatke o značajnim objektima, ali osjećanje te istorije, inspirativnost, koju ona nosi to je individualno, to svako nosi za sebe i na neki način postoji paralelni život Cetinja u svijesti i duhu svakog od nas. Uz to, dragocjenost takvog koncepta je u tome što ima onaj fenomen afektivnog sjećanja. Jednoga dana ponovo sam prelistao knjigu i vidio fantastične fotografije Lovčena i želim ovom prilikom da pohvalim oko tridesetak vrsnih autora fotografija, među njima je i Vesko Pejović. Knjiga je veoma bogata i inspirativna i djelo je koje bi trebala imati svaka cetinjska kuća.

Vesko Pejović me zamolio da uradim naslovnu stranu monografije. To je bio zahtjevan posao. Odlučio sam se da upotrijebim jedan symbol koji je svima nama drag, koji je dio nas, za koji smo vezani na ovaj ili onaj način, to je Lovćen, silueta Lovčena koja dominira nad gradom, kao simbol ili mitski lik. Silueta Lovčena je dominantna a bijela podloga sugerše protok vremena jer smo svi mi ovdje, htjeli to ili ne, prolazni. Prikazani lik odlazi, ostaje ambijent i Lovćen ...

Najavljujući autora moderatorka **Marija Jovanović** se obratila publici:

-Autor monografije, gospodin **Vesko Pejović**, prije kratkog obraćanja, moli Vas da jednim aplauzom zahvalnosti pozdravimo sve koji su mu pomogli bilo fotografijom bilo sugestijom da mozaik ove monografije bude pun cetinjskog duha i šarma.

Riječ autora Veska Pejovića:

Poštovane dame i gospodo,

Iz ljubavi prema rodnom gradu, već 40 godina bavim se Cetinjem sa željom da na konkretan način, raznim inicijativama i projektima iz infrastrukture i kulture, pomognem rukovodstvu grada da Cetinje bude ljepše za sve nas koji u njemu živimo, sve naše goste i Cetinjanke i Cetinjane koji ovdje "ljetuju", da ga bolje predstavimo

cijelom svijetu.

Prilikom analize par dosadašnjih monografskih izdanja, učinilo mi se da Cetinju nedostaje sveobuhvatnija monografija u kojoj bi bio obrađen i život grada u svim njegovim segmentima, ne samo prošlost, muzeji i spomenici. Da ostane zabilježeno da Cetinje živi, mijenja se, modernizuje...

Nakon nekoliko razgovora sa Cetinjaninom Veselinom Vujovićem, koji već dugo živi u Hrvatskoj, krenuo sam u ovaj projekat čija je poenta da se pričom u slikama za period od 2009. do 2024. godine "spoji" ambijent kroz četiri godišnja doba sa energijom i šarmom ljudi kako bi se dobila čarolija koja ljepotom odiše i na najljepši način afirmiše Prijestonicu Cetinje i duhovna dostignuća ovog prostora.

Iz mojeg foto-albuma odabrao sam oko 500 fotografija, a ostale koje sam zapazio dobio sam od šezdeset autora koje sam naveo u knjizi.

Koncept koji sam napravio podrazumijevao je:

- da na početku dam jedan kratki presjek istorijsko-urbanističkog razvoja grada koji bi doprinio cjelovitijem sagledavanju naše prošlosti i sadašnjosti;
- da mozaik monografije bude raznovrstan i "pitak";

- da pored ambijenta grada i nacionalnih parkova "Lovćen" i "Skadarsko jezero", prikaže i detalje iz života grada;
- i da legende budu što kraće kako bi fotosi bili u prvom planu.

Nadam se da će ovaj moj projekat inspirisati buduće generacije da na sličan način zabilježe njihovo vrijeme, posebno zbog kulture sjećanja, o kojoj se u proteklom periodu malo vodilo računa.

Tokom rada, u protekle skoro tri godine, imao sam korisne konsultacije pa se još jednom zahvaljujem svima koji su mi na bilo koji način pomogli, a posebno Dimitriju Popoviću i Marku Špadijeru, za tekstove o ovoj knjizi, Luki Lagatoru za osvrt na moju biografiju, lektorki Mileniji Vračar, kao i mojoj ćerci Ani Pejović, za grafičko oblikovanje monografije.

Hvala veliko svim govornicima na lijepim riječima, hvala na podršci oko organizovanja večerašnje promocije: Narodnoj biblioteci i čitaonici "Njegoš", Matici crnogorskoj i Prijestonici Cetinje, a hvala i svima vama koji ste svojim prisustvom uveličali ovo pravo cetinjsko veče.

POVODOM 530 GODINA OKTOIHA: RIJEČ I SLIKA KAO TIJELO

Tekst: Dimitrije Popović

Kada mi je prije dvanaest godina dodijeljena Povelja Ivan Crnojević, u riječima zahvale sam istakao kako je uz kamen temeljac sazdanja Cetinja 1482. godine simbolički bila položena i knjiga.

Ova historijska činjenica i rečena simbolika nas obavezuju prema tom važnom događaju ne samo za našu lokalnu sredinu nego i za historiju kulture uopšte.

Fenomen Oktoih predstavlja remek-djelo štamparstva svoga doba. Dokazuje kako se u najtežim okolnostima, u borbi za opstanak, očituje ona temeljna čovjekova potreba za stvaranjem, za obogaćenjem bića, za oduhovljenjem i davanjem smisla ovozemaljskom postojanju. Nepunih četrdeset godina nakon Gutenbergove Biblije štampane u Majncu, na Cetinju jeromonah Makarije (1463 -1533) sa osam pomoćnika izrađuje bogoslužbene knjige koje svojim kvalitetom likovnoestetskim i literarnim i danas zaokupljaju pozornost umjetnika i naučnika. U Gutenbergovoj galaksiji, da se izrazim makluanovskom sintagmom, Oktoih prvoglasnik i Oktoih petoglasnik žive kao stare zvijezde neugasivog sjaja. Riječ, slika i tijelo su tri dominantna elementa koja čine posebnost ovih izdanja. Odnos riječi i slike je po sebi razumljiv, jer slika izaziva riječ kao što riječ potiče sliku. U tom smislu likovnost Oktoiha, odnos crnog i crvenog u slovima, kompozicija i dimenzija stranica sa inicijalima i drvorezima kao ilustracijama, pokazuju rafiniranu koherentnost slikovnog i pisanog.

Ali ono na čemu se u ovim crkvenim knjigama Crnojevića štamparije zasnivaju i riječ i slika jest tijelo. Ono se javlja u dvije bitne dimenzije njegove važnosti. Religijsko mistične i biološko socijalne. Osim Davidovih psalama, dominantno izvorište autori tekstova u Oktoihu nalazili su u kanonskim jevandeljima Novoga zavjeta. U Jevandlju po Jovanu piše "U početku bijaše Riječ, i Riječ bijaše kod Boga - i Riječ bijaše Bog". U nastavku Proslava ovog jevandelja čitamo "I Riječ je tijelom postala i nastanila se među nama", (Iv, 1,14). Isus Hrist nije, dakle, metafizički entitet nego biće od krvi i mesa. Bogočovjek ili Čovjekobog. Ova distinkcija je važna jer do danas izaziva oprečna mišljenja. Za

teologe Hrist je Bogočovjek, za filozofe Čovjekobog. Jednom je Mereškovski zapisao da će se u budućnosti voditi glavna borba između Bogočovjeka i Čovjekoboga. Korigirao bih misao velikog ruskog književnika i religioznog mislioca smatrajući da je ta borba počela već onda između onih koji su slijedili Mesijin nauk i onih koji su mu, dok je bio razapet na Golgoti, dovikivali: "Ako si Isus spasi se sam".

* * *

Hrišćanstvo se zasniva na tijelu. Jedan od važnih autora tekstova u Oktoihu i značajan za njihovu redakciju bio je Jovan Damaskin, Iohannes Damascenus, (oko 676 - 749). Ovaj crkveni otac, teolog, filozof i pjesnik, protivnik ikonoklasta, posebno zaslužan za reformu crkvenog pjevanja po sistemu, osmoglasnog "pojanja" tvrdio je da je "ovaploćenje jedina novost pod suncem". Ova konstatacija izražava apsolut teološke dogme o mističnom utjelovljenju riječi u tijelu koje je po Duhu svetome bezgrešno začeto u utrobi Djevice Marije. S druge strane, u smislu jedinstva u suprotnosti koja se tiče Hristove božanske i ljudske prirode, dakle shvaćene kao jedinstvene pojave, izrazio je na paradoksalan način Tertulijan (160 prije Hrista - 240 poslije Hrista) ugledni pisac, jedan od najbitnijih ranohrišćanskih teologa, nemilosrdni protivnik jeresi. Damaskinovu dogmatiku ovaploćenja Tertulijan potvrđuje na neobičan način intrigantnim intelektom teologa: "I sin Božji je mrtav što se mora vjerovati jer je apsurdno. I sahranjen on ponovo usta što je sigurno jer je nemoguće".

Treba napomenuti kako su se tekstovi u Oktoihu koristili u hrišćanskoj religiji prije raskola 16. jula 1054. godine, kada se crkva podijelila na istočnu pravoslavnu i zapadnu rimokatoličku. Kako je u hrišćanskoj eshatologiji smrt prva od četiri posljednje stvari (ostale su tri; sud, raj i pakao), upravo tijelo Hristovo, njegov sveti korpus, ima temeljno značenje za hrišćansku vjeru. Tijelom se i njegovim žrtvovanjem izvršava smisao poslanja sina Božjega kao Otkupitelja grijeha i Spasitelja svijeta. Svojom je smrću na raspeću uskrsnućem pobijedio smrt i kao prvorođeni od mrtvih darovao život vječni.

U Oktoihu se upravo naglašava ta dimenzija žrtve: "Ti tijelom primi smrt, a nama daruješ besmrtnost". Hiperbolama se u ovoj crkvenoj knjizi na poetski način ukazuje na značaj tijela upravo u njegovom stradanju. "Hriste, ti stradanjem pomrači sunce a svjetlošću vaskrsenja obasja sav svijet". Ono Damaskinovo "jedino novo pod suncem", dakle utjelovljeni Bog, obasjava svijet svjetlošću nove vjere.

To je radikalno drugačije učenje od onog starozavjetnog. Ali kod proroka Izaije u Starom zavjetu nalazimo prefiguraciju Hristovog stradanja koja takođe nadahnjuje autore tekstova u Oktoihu. "Agnus dei" je simbol Isusa kao otkupitelja grijeha prepjevan u istom značenju: "Odvedoše kao ovcu na klanje, njega koji rodu čovječjem darova vaskrsenje". Religijsko mistična dimenzija Hristovog korpusa ima još jednu važnu posebnost euharistijske transupstancijacije kada okupljenim učenicima na Tajnoj večeri Isus udjeljuje hleb i vino kao njegovo žrtveno tijelo i krv.

* * *

Premda je u tekstovima u Oktoihu Hrist dominantno zastupljen, slava koja je iskazana Bogorodici pokazu-

je veličanstvenu adoraciju bezgrešne žene. Crkvene dogme, kao temeljne vrijednosti hrišćanskog nauka, u tekstovima Oktoiha, u slavljenju djevice Marije, imaju posebnu vrijednost u njihovom poetskom izrazu, u metaforama u kojima se tjelesno prožima s mističnim, na način da je bogatstvo tog izraza, rekao bih, svojstveno senzibilitetu modernih pjesnika. U jednoj hiperboli o Bogorodici u Oktoihu piše: "Bog tvoju utrobu učini širu od nebesa". Zemaljsko kao ograničeno tjelesno i kosmičko kao beskrajno po sebi, postali su jedno. Privlačna zanimljivost tekstova ove crkvene bogoslužbene knjige jest i u tome što mistično rođenje Božjeg sina od žene djevice daje dvostruko značenje corpusu femininum u njegovom veličanju, jer žena "bez gubljenja nevino- sti riječ od Boga je rodila". "Raduj se nepovrijeđena djevojko koja rodi spasenje naše." Tu je i metafora o kupini u plamenu koja zahvaljujući čudu nije izgorela. "Tako i ti djevojko rodi i ostade djevojka."

* * *

Tijelo kao biološko socijalna datost, dakle naše ovozemaljsko tijelo, takođe je u važnoj funkciji izražavanja onoga što se Oktoihom prenosi ili saopštava. Jovan Damaskin i Kuzma Jerusalimski, kao najznačajniji himnografi, znali su koju važnost ima ljudski glas za slavljenje upućeno Bogu, što je bila prvenstvena uloga sakralnog sižea knjige. Kako je koncepcija crkvenog pjevanja prema Oktoihu zasnovana da se unutar osam sedmica od Uskrsa napjevi izvode za svaki pojedini dan, stoga je melodioznost izvedbe, ljepota ljudskog glasa kao "najljepšeg instrumenta" bila od izuzetne važnosti. Važnost pjevanja je tim prije značajnija, jer je Isus poslije večere običavao pjevati s učenicima psalme. Da bi se postigla izvedba koja pjevani tekst dovodi do mističnog doživljaja ili uznesenja, bila je nužna i po strogom pravilu rađena selekcija pjevača, „pojaca.“ Prethodila im je rigorozna duhovna priprema (kao za ikonopisce) kako bi mogli zadovoljiti najviše standarde za potrebe istočne svete liturgije. (Jer nije svako mogao postati "pjesmopjevac" niti "ikonopisac"). Pjevanje je, po apostolu Pavlu, u najtješnoj vezi s molitvom. Melodije odgovarajućeg karaktera bile su monofonične, koncipirane za jedan od osam određenih glasova. Korisćenjem stihira (višestihovno pjevanje) ili glasovnih figura, anafora i epifora, kada se ponavljaju riječi na početku ili na kraju određenih stihova, stvara se bogatstvo pjevačkog izraza kojemu se, ne bez razloga, često daje epitet božanski. Treba napomenuti da je postojao radikalni otpor određenog monaškog pokreta koji su crkveno pjevanje, kao i izradu ikona, smatrali svetogrđem, govoreći da unose "profani duh" u suštini neiskazivog i

neprikazivog Svemogućeg. Oktoih kao stara bogoslužbena knjiga nakon 530 godina od objavljivanja, danas postoji kao kulturno umjetnički artefakt kojemu u ovoj 2024, jubilarnoj godini, izražavamo istinsko divljenje i njegovim tvorcima dužnu zahvalnost.

* * *

Riječ i slika u Oktoihu petoglasniku funkcionišu u okviru jedne pažljivo koncipirane cjeline čija je likovno estetska vrijednost često puta bila na izvjestan način, uslovno kazano, stavljana u drugi plan zbog pitanja autorstva tih ilustracija rađenih u tehnici drvoreza takozvane knjižne grafike. Neki su istraživači izdanja Crnojevića štamparije to autorstvo pripisivali jeromonahu Makariju, njegovom ikonopisnom daru i senzibilitetu obogaćenom renesansnim duhom onovremene venecijanske likovne kulture. Drugi su smatrali da je Makarije samo bio onaj kompetentni poznavalac štamparskih vještina, savjetnik Đurđa Crnojevića koji je sugerirao ili predlagao koje će se i na koji način teme sakralne sadržine likovno uobličiti i funkcionalno odgovarati knjižnom bloku Oktoiha petoglasnika. Takođe, postoje i pretpostavke da je lično Đurđe Crnojević, kao obrazovan i nadaren poglavar direktno sudjelovao u načinu osmišljavanja grafičkih listova slavni izdanja njegove štamparije. Osim spornog autorstva, istraživači i proučavatelji grafičkih kompozicija, "Sabor besplotnih sila", "Sabor svetog Jovana Preteče", "Izdajstvo Judino", "Sabor svetog Nikole", "Silazak u ad" i "Sveti melodi" bavili su se porijeklom uticaja, analizirajući moguće izvore za neka rješenja posebno u ornamentalnom dijelu grafičkih kompozicija.

Puno se raspravljalo o zdanjima prikazanim u grafikama "Sveti melodi" i "Sabor svetog Jovana Preteče". Sporilo se o tome da li ta zdanja predstavljaju crkvu, odnosno dvor Crnojevića na Cetinju. Ono što mi se čini važnije od tih pretpostavki jest slika odnosno grafika po sebi, onakva kakvu je danas percipiramo kao umjetničko djelo u njegovom likovno estetskom kvalitetu.

* * *

Najpoznatija i najviše publikovana grafika je "Sabor svetog Jovana Preteče". Kao i ostale grafike Oktoiha petoglasnika, kompozicija je uokvirena simbolično dekorativnim rafiniranim ornamentom biljnog prepleta, minuciozno izrezbarenog nalik čipki, sa odgovarajućim simbolima - četiri jevanđelista, krilatim dječacima putima, animalnim simbolima, malim zagonetnim amoretom i grbom Crnojevića. Ornament uokviruje preciznu geometrijsku površinu spojenog kvadrata i polukruga simboličkih značenja zemlje i neba, nalik

uzdužnom presjeku jednobrodne crkve s kupolom. U tom je prostoru smještena glavna tema kompozicije grafičkog lista. Obzirom da me ovom prilikom posebno zanima odnos slike i riječi kao tijela, grafika "Sabor svetog Jovana Preteče" inventivno prikazuje biblijski događaj bazirajući se na novozavjetni izvornik. "Kako vidje mnoge farizeje i saduceje gdje mu dolaze na krštenje, reče im: Zmijski porodi! Ko vas naputi da bježite od srdžbe što stiže? Rodite, dakle, plodom koji odgovara obraćenju. Ne tlapite da možete u sebi reći: Imamo za oca Abrahama, jer kažem vam, Bog može od ovih stijena podići Abrahamovu djecu. Već je položena sjekira na korijen stablima: svako će stablo koje ne daje dobrog roda biti posječeno i bačeno u oganj. Ja vas krstim vodom u znak obraćanja, ali onaj koji dolazi poslije mene jači je od mene", (Mt, 3, 7, 11).

Preteča na slici istovremeno poziva i pokrštava jerusalimski puk. Asketsko tijelo Krstiteljevo, simbolično je uvećano i u cjelini kompozicije, s drugim elementima, usklađeno u odnosu na grupu manjih tijela koja mu predano prilaze. Krstiteljev korpus stilski više odgovara srednjovjekovnom kanonu zastupljenom na vizantijskim ikonama nego renesansnom prikazu tijela svetog pustinjaka koji se hranio skakavcima i divljim medom. Prostor je na grafici plošan. Samo sugestiju dubine prividno stvara arhitektonski objekt. Geometrizirana struktura zidova zdanja je formalno usaglašena sa ostalim pojedinostima na kompoziciji i sa ornamentalnim okvirom scene. Inventivnost kompozicionog koncepta se ogleda u darovitosti i likovnoj inteligenciji autora ove grafike. Ono što istovremeno dijeli i spaja Preteču od puka koji mu prilazi jest rijeka Jordan, kao formalni element koji vertikalno presijeca kompoziciju. U dinamičnim linijskim grafizmima kao virovima voda se poput slapa spušta padom, bez korita i teče od izvora visoko u stijeni šireći svoj tok prema dnu kompozicije.

Dinamičnost radnje u statičnoj slici je efektno postignuta. Jedan od pokajnika se već nalazi u vodi. Licem preobraćenika predano gleda u Krstitelja koji propovijeda. Glava preobraćenika je u idealnom formalnom odnosu s likom onog koji s prozora lijeve kule radozno gleda čudesni Pretečin ritual. Tijelo, slika i riječ su objedinjeni u ovoj temi krštenja ne samo likovnom preciznošću i jasnoćom stiliziranog grafizma nego i tekstem na velikom svitku. Kao da se svitak upravo odmotava harmonično prateći ritam rijeke valovitošću svoje površine na kojoj su ispisane Pretečine riječi: "Pokajte se, jer se približilo Carstvo nebesko". Plošnost prostora otvara dvije simbolično objedinjene dimenzije. Zemaljsku, u kojoj se događa radnja pokrštavanja, i nebesku, kao vječnog

boravišta pravednika. Taj je simbolički efekt postignut sitnim bijelim tačkicama nalik zvjezdanom svodu što na likovno estetski način harmonira s lišćem drveća, s raspuklom stijenom i sa bogatstvom minuciozno ornamentiranog okvira.

* * *

U istom okviru smještena je druga biblijska scena, manje poznata od prethodne, ali likovno takođe posebno zanimljiva. Prikazuje Judino izdajstvo. Stilski, kao "Sabor svetog Jovana Preteče", pripada karakteru vizantijskih ikonopisa u plošnoj jednostavnosti stiliziranih tijela. Iako se autor grafike drži strogo novozavjetnog izvornika izražavajući dramatičan trenutak kada se izdajničkim poljupcem označava Onaj koji treba biti raspet, likovno je ostvarena izuzetno dojmljiva kompozicija.

Gledajući grafičku scenu kao da čujemo riječi jevanđelja: "I dok je on još govorio, dođe Juda, jedan od Dvanaestorice, i s njime svjetina naoružana mačevima i toljagama koju su poslali glavari sveštenički, književnici i starješine. Izdajnik njegov bijaše s njima dogovorio znak: Koga poljubim taj je... I kako dođe odmah mu pristupi i reče: Rabbi! - pa ga poljubi. Oni digoše ruke na nj i uhvatiše ga", (Mk, 14, 43, 47). Jednostavnost i

dinamičnost kompozicije su majstorski uspostavljeni. Središte prizora radnje čini mirno Hristovo držanje. Snaga njegove mirnoće, jer zna da se mora izvršiti Božja volja, kao da potencira surovost i agresivnost progonitelja koja se oslobađa upravo u momentu kad se izdajnik sprema poljubiti učitelja. Dramski efekt je doveden do paroksizma. Toljage, koplja i mačevi su spremni za kažnjavanje prokazanog. Metalni šiljci i sječiva u daljini sugeriraju još brojnije progonitelje. Samo jedan od Hristovih sljedbenika pruža otpor u donjem lijevom dijelu kompozicije odsijecajući nožem uho nasilniku iz Judine pratnje.

Noć izdajstva je bez zvijezda. Neprozirno crnilo grafički efektno potencira prikazanu radnju i u simboličkoj je funkciji predskazanja golgotskog mraka i smrti Hristovoj na raspeću.

Riječ i slika kao tijelo u Oktoihu petoglasniku i hrišćanska vjera proizašla iz ovaploćenog božjeg korpusa čine ovu bogoslužbenu knjigu tijelom po sebi, u njenoj realnoj datosti i duhovnoj transcendentnosti.

TIRANIJA SLOBODE

Tekst: Lidija Vukčević-Vučurović

O fantomu slobode

Čovjek je rođen slobodan, a posvuda je u okovima. Kazuje Ruso na razmeđi dviju velikih epoha povijesti i književnosti.

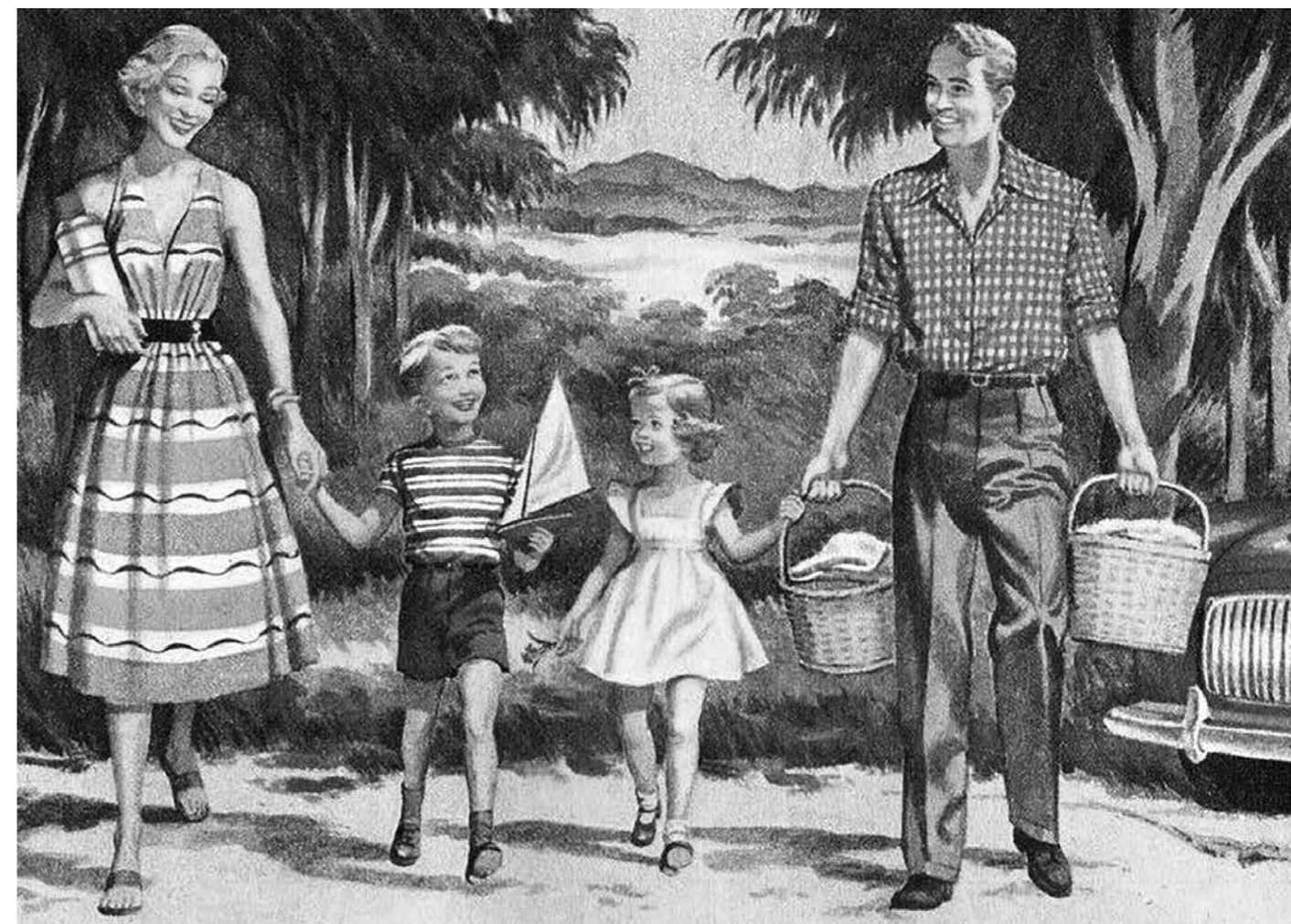
Rođeni smo sapeti a posvuda kao zvjeri plijen namirišemo slobodu. Volimo krv revolucija. Otkad je fantom slobode zavladao više od stoljeća a Oktobar raznio slavensku duševnost i milosrđe, poneseni američkom paljbom svjetskoga policajca i zakonodavstvom koje propisuje ono što je za nas dobro i što je opće dobro, kažnjavajući svaki prijestup dogovorenog slova o tome, mi srljamo u slobodu.

Najprije u mladosti, žudeći za oslobađanjem svojih nagona, mi dopuštamo svojim strastima da nas slijepe i rušilačke, oslobođene iz kaveza konvencija, slobodne

od kolektivne sreće, ponesu nad svu stvarnost fenomenalnog.

Putovi do te slobode ne moraju nužno biti opijati, alkohol ili droge. Strasti za putovanjima, otkrivanje Indija, eksperimenti u znanosti i umjetnosti, dopuštaju nam lažni osjećaj da je sloboda najprije ili samo prekoračivanje granica, izmicanje propisanome, uzmak pred konvencionalnim.

Ipak smo, reklo bi se, donekle živi. Živjeli i u našim tiranijama slobode koje prizivaju anarhizam kao najviši stadij individualne i kolektivne utopije na djelu. Nije nam posve jasno kako bi funkcioniralo takvo društvo. Bi li životinje imale veća prava od ljudi, kako su već naumili njihovi gospodari? Hoće li našim životima zavladata zvjerinjak u kojemu se slave negativni heroji, ubojice i egzekutori, u svojstvu osloboditelja?

Kolektivna simetrija

Jesmo li spremni nadvladati osobnu sreću u ime vizije kolektivne simetrije?

Je li sloboda nešto samo po sebi imanentno čovjeku, nešto dano, što mu Gospodin Gore servira na pladnju želja uz svako svitanje ili se za nju valja izboriti, kako to preporučuju self-help priručnici, budno pazeći o kolektivnoj idolatriji?

Koga mi zapravo želimo za idole, uvijek nove maskare ili jednu istu ikonografiju muke kojom kršćanstvo podvrgava, podjarmljuje i sotonizira najveći dio čovječanstva? Jesu li vjerske dogme izraz slobode? Je li pravo glasa njena potvrda?

Pitamo li se mi i o čemu relevantnom, i o čemu bitnome a tiče se naših života?

Zašto nas cjelokupno američko javno mnijenje a potom i tri četvrtine ostatka svijeta salijeću svojim programima slobode i oslobođenja? Zašto nam brbljaju o slobodi naroda koju podržavaju i brane bombaškim salijetanjem iz zraka ili flotama nosača aviona, kad svi dobro znamo da je riječ o neizmjerljivom bogatstvu arapskih zemalja u crnome zlatu ili plinu, ali i potrebi da se podčine slabiji?

Bez istinskih idola

Zašto svi želimo biti dive u svijetu koji nema svoje istinske idole? I moramo li biti svi lijepi, čisti, našmin-kani, ukusno odjeveni? Je li zapadnjačka ideja slobode nešto što se samo po sebi podrazumijeva? Što nema alternative? Kako je društvo obilja prispjelo na svoje rubove braneći egalitarizam i zaštitilo imperijalističke vrtove od navale barbara?

Zašto smo izjednačili slobodu s pravom a pravo s pravednošću?

Tko sve ne želi biti slobodan?

Robovi od gospodara, radnici od poslodavaca, metrese od industrijalaca, službenici od administracije, notari od biljega, homoseksualci od heteroseksualaca, moralisti od imoralista, estete od kičera, izdavači od autora, bibliotekari od knjiga i čitatelja, pisci od cenzora, rođoljubi od domoljuba, globalisti od lokalista, kozmopolite od provincijalaca, djeca od staraca, starci od djece, siromasi od milostinje i socijalne države, građani od političara i politike, vegetarijanci od mesoždera, svežderi od anoreksičara, alkoholičari od psihoterapije, studenti od profesora, učenici od nastave, profesori od slabih plaća, ratnici od rata, sestre milosrdne od milosrđa, kršćani

od boga, bog od kršćana...

Manekeni zlovolje

Tiranija slobodom viri na svakom ćošku, proviruje iz donjeg rublja, bubri kao kvasac u tijestu. Svake subote i nedjelje prosvjeduju. Ne znaju točno zbog čega, nisu sigurni ni kome su uperene njihovi transparenti gdje su negacija i glagol za njom sparni kao da nije nitko od njih pismen... Nemaju programa ni partije, ne razlikuju plavo od zelenoga, lijevo od pravoga, desno od lijevoga, no oni idu ili kleče, okupljaju se, jer njima vlada logika krda.

Toplo im je jednima među drugima, prdac zajedničke paljbe omamljuje, nakratko rafalima probudi dedove među promatračima ili dežurnim humanistima, mitraljiraju slinavim jezikom ulice, pola ljudi pola kentauri oni su možda najveća opasnost Novome poretku. Jer su mu protagonisti i posljedice a da to i ne znaju, manekeni zlovolje.

Krivci bez krivice

Nisam zapazila da itko govori o pravu na gradilište, ratište ili zgarište. Tim redom je socijalizam prešao u

kapitalizam. Sloboda izbora čeka na ljude što oko prvoga u mjesecu čekaju u redovima zavoda za zapošljavanje ili petkom u redu za riblji rep.

Ti kandidati klinika zatvorenog tipa, dvostrukih podočnjaka, istanjenih glasova i duše izrešetane šporkim riječima i rješenjima, nerava kao paukova mreža, ti istinski nesretnici i žrtve monstruoznog nevremena koje ih kao neka čudovišna neman guta i melje, oni neće stati u red za peticije. Ni glasati, ni protestirati.

Za njima nitko ne stoji osim vlastite sjene. Oni nemaju kamo pobjeći jer su se njihovi vratili iz njemačkih fabrika i nemilosrdno troše gastarbartejske mirovine.

Ti pravi heroji, žrtve i krivci bez krivnje, oni se neće proglasiti apatridima. Iako su stranci u svojoj zemlji. Oni pripadaju najvećem ljudskom bratstvu.

Bratstvu bijede, nemoći, nevolje, jada.

Nitko im više ne može podvaliti ni u nedjeljnim litanijama svoje tirade o ljepoti slobode ili života. Prolupanih godina, urušeni usred svoje moći i u naponu snage, pokošeni kao glavni neprijatelji krize, proglašeni su za globalni kozmički problem broj 1. I još se vrti pro-

stačka pripovijest o neophodnosti, nužnosti, dužnosti otpuštanja novih i novih hiljada radnika.

A bog koji navodno visi u nebu kao ravnatelj zemaljskog orkestra ili paravan za novi oratorij, nije im nikakva utjeha. Bog kojeg ne tišti njihova muka, koji je gluh za njihov krik, slijep za njihov pakao i nije bog. Samo maneken nereda ili komesar zla koji se samozvan ušuljao u ljudsku povijest. Kojoj se ne sagledava kraj, u kojoj je sve ljudsko izvrmuto ruglu.

Julske vatre

U Crnoj Gori ovako ili onako pale se julske vatre. Sjećanje na 80 godina od strijeljanja 52 žrtve na Lazinama, koje su vremenom postale simbol masovnih stradanja u Crnoj Gori za vrijeme Drugog svjetskog rata, tek se treba održati 22. jula. Vidjet ćemo hoće li obilježavanje biti dostojanstveno.

Vrlo su se lako, kroz iglene uši, provukli dvije palikuće: Andrija Mandić i Milan Knežević. Bez ikakve kazne. Svima je jasno da su oni 2016. planirali državni udar. Cijela Crna Gora zna da je i prije, 2006. Cetinjski manastir korišten kao skladište oružja. Da SPC ima para-vojsku. Da je to na sramotu svih crnogorskih građana, svih narodnosti, vjera i političkih orijentacija.

Obilježio se i 11. jul, dan Srebreničkog genocida, kad je ubijeno preko 8.300 muslimanskih dječaka i muškaraca. Oni koji se osjećaju prozvanima potpisuju se kao Ponosni Srbi i Srpska ispod svoje „izjave“: *Mi nismo genocidan narod, pamtimo...*

Otkud Srbi u Zeti? Što oni pamte i kako? Odakle im pravo da kontaminiraju javni prostor svojim mega-plakatima? Koga to više zanima što oni misle i što pamte?

Četnički vojvoda Mandić, predsjednik Skupštine, najavio je ovih dana novo postavljanje Aleksandrovog plagijata kapele na Lovćenu. On ponovo izaziva i provocira, nastavlja kuknjavu srbijanskih književnika iz beogradskog Doma omladine iz 1971. godine, protiv podizanja Mauzoleja na Lovćenu.

Za njega i njegove istomišljenike Meštović je ustaša. Zanimljivo, a nije ustaša kad radi *Kosovski ciklus* koji sadrži 62 skulpture? I nije ustaša kad postavlja svoj monumentalni mauzolej *Neznanom junaku* na Avali, niti spomenike *Pobjedniku* i *Zahvalnosti Francuskoj* na Kalemegdanu?

Najnovije vijesti javljaju da je jaka kriminalna organizacija sa sjedištem u Beogradu a kracima u Bosni i Albaniji, pripremala atentat na Mila Đukanovića.

Što im sad to znači? Zar je „umirovljeni“ dugogodišnji

vrhovnik crnogorske politike i sada kad nije više na sceni toliko moćan i interesantan? Ili se boje da će biti izabran za zamjenika šefa NATO-a?

Uz Dan državnosti dodijeljene su Trinaestojulske nagrade. Nemam komentara. Jedan od najvećih cinika crnogorstva dobitnik je one za životno djelo. Amater u stvaralaštvu, amater u politici.

Kleronacionalisti su dodijelili najveću državnu nagradu svojim jurišnicima: većina su slabi autori, obrazloženja su blijeda i neuvjerljiva. Usto, nikad nisam čula da je neku crkvenu nagradu dobio filokomunist. Kao što je pravoslavni svećenik ove godine dobio partizansku nagradu.

Postavlja se pitanje - čime su to nagrađeni unaprijedili kulturu države čiju su nagradu prigrlili? A što je sa privrednicima, postoje li takva djelatnost u državi, kad njihovih predstavnika nema među nagrađenima?

Na predizbornom skupu u SAD izvršen je atentat na Trampa. Zamalo je stradao ali je prošao s lakšim ozljedama.

© BRENDAN MCDERMID/REUTERS

O PJESNIKU VASU STANIŠIĆU

Tekst: Vesko Pejović za cetinje-mojgrad.org

Vaso Stanišić je rođen 14. januara 1931. godine na Njegušima. Drugi svjetski rat (1939-1945) koji će kod nas buknuti 1941. godine, prekinuo je njegovo školovanje a oca Boža mu je odveo u njemački logor. Majka Gorde ostala je da sa nekoliko koza koje je on čuvao po padinama Lovćena podiže troje djece.

Jednoga dana pri kraju 1943. godine, Vaso se bez znanja majke i sestara, priključuje Narodnooslobodilačkoj vojsci Jugoslavije. Po završetku rata bilo ga je sramota da se kao petnaestogodišnjak ponovo upisuje u Osnovnu školu pa je počeo da ulaže napor kako bi sam naučio da čita i piše. Međutim, njegovo djetinjstvo se bezobzirno prekida 1948. godine kada zbog simpatija prema Rusiji biva uhapšen po Rezoluciji Informbiroa pa je u kazamatima uglavnom na Golom otoku proveo sljedećih sedam godina.

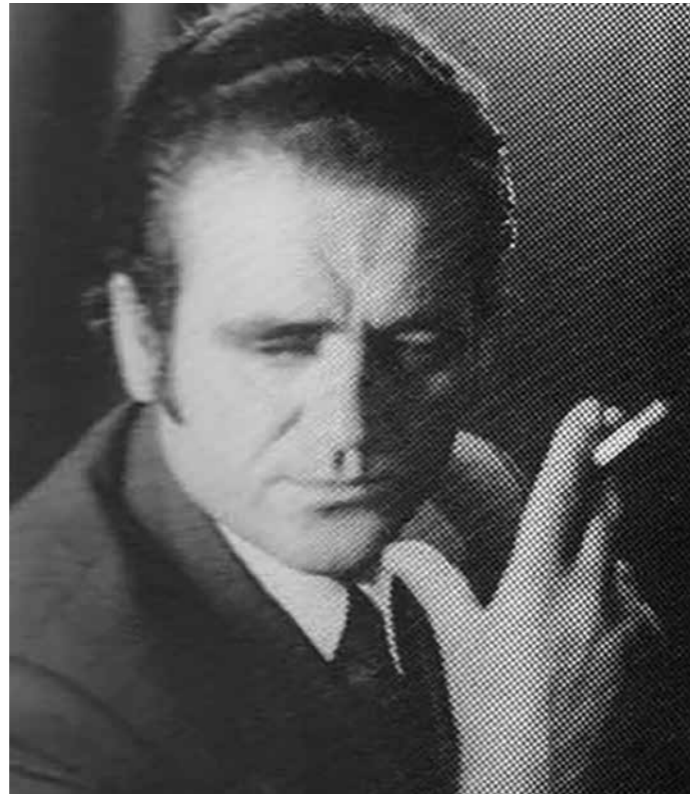
U prvom periodu nakon izlaska sa robije, permanentno je proganjan, hapšen i osuđivan na kraće vremenske kazne.

Veliki pjesnički usamljenik, umro je početkom januara 2008. godine a sahranjen je na Njegušima.

Čitav svoj osobeni život posvetio je poeziji, jer je vjerovao da ona može uljepšati stvarnost koju je "otvorenim očima" vidio. Sve što je radio, radio je zbog nje i za nju pa se zato može zaključiti da je rođen kao pjesnik i da je umro kao pjesnik.

Prvi put se javio sa svojim pjesničkim radovima 1959. godine. Pjesme došle iz njegove duše, pune lirskih tonova, šapata ljepote zavičaja, slika iz svakodnevnog života u kojemu je bilo malo radosti a više dramatičnosti i čežnje za slobodom i svjetlosnim zrakom, objavljene su u zbirkama: "**Tuga i talas**", Obod, Cetinje, 1970; drugo izdanje 1971; "**Šekira na vratnim žilama**", Obod, Cetinje, 1971; "**Prostori zvone**" (zabranjena od Ideološke komisije Centralnog komiteta saveza komunista Crne Gore), Obod Cetinje, 1973; "**Ne**", Obod, Cetinje, (1980.); "**Nit u biču vihora**" (1991.); "**U olucima sunca noć**" (izbor), Obod, Cetinje, 1995.; "**Kaverne**", Dignitas, Cetinje, 2001. i "**Lomače**" (izbor), CDNK, 2006.

Dugo potiskivana zbirka pjesama "**Tuga i talas**" objav-

ljena tek 1970. godine zbog velikog interesovanja čitalačke publike, naredne godine doživjela je drugo izdanje kada **Vaso** na predlog tadašnjeg sekretara Opštine Cetinje, **Periša Spasića** dobija najveće priznanje grada **13. novembarsku nagradu**.

Poezija mu je objavljivana u jugoslovenskim književnim listovima i časopisima ("**Pobjedi**", "**Stvaranju**", "**Bagdali**", "**Telegramu**", "**Studentskoj riječi**", itd) i inostranstvu, a prevedena je na engleski, njemački, poljski i ruski jezik.

U brošuri **Vaso Božov Stanišić, "in memoriam" 1931-2008**, koju je izdalo **Društvo prijatelja Njeguša**, 2009. godine, objavljeno je sedamnaest Vasovih pjesama po izboru akademika **DANU Sretena Vujovića**. O njegovoj poeziji pisali su još pjesnik **Ratko Delečić**, akademik **Pavle Goranović**, publicista **Đordije Radonjić** i drugi.

O njegovom djetinjstvu najbolje svjedoče stihovi u pjesmi:

MOJA PRVA ČITANKA

Prva su mi slova bila zvijezde na lovćenskom nebu

Prve pročitane stranice lovćenski vidici

Prva prostudirana knjiga bio je život

Moja prva muzika bili su lovćenski gromovi

Moji prvi učitelji bili su grobovi...

Grobovi

Grobovi

Grobovi

(1963-1996)

Vaso je bio vjerovatno jedan od najmlađih zatvorenika na Golom otoku.

Kao mladi revolucionar, zbog ljubavi prema Rusiji koja je zaustavila Hitlera, punoljetstvo je doživio u paklu Golog otoka koji mu je "u ognju svitanja" na trenutak "prekinuo" snove, ali nije uspio da u njemu "ugasi" vjerovanje u prestanak ravnodušnosti ljudi prema nepravdama i dolasku boljih dana što se vidi iz njegovih stihova "željnih" svjetlosti posvećenih danima provedenim na Golom otoku:

Šumi

Grmi

Pučina

Plava

Tamo

Boluje

Kamen i

Trava

Šumi

Grmi

Pučina

Plava

Goli otok je ostrvo površine oko 4,7 km², koje se nalazi u zapadnom delu Republike Hrvatske istočno od poluostrva Istra, između ostrva Rab, Sveti Grgur i Prvića.

U vrijeme SFR Jugoslavije, Goli otok je bio zatvor i surovi radni logor za političke zatvorenike, prije svega pristalice staljinizma nakon raskola Tita i Staljina.

Osnovan je 1948. godine kao logor za internirce, u vrijeme očekivane invazije na Jugoslaviju od strane zemalja

Istočnog bloka predvođenih Rusijom.

Kroz logor Goli otok je prošlo ukupno 16.101 zatočenika i zatočenica. Među njima je bio visok procenat narodnih heroja, doskorašnjih ministara, predratnih komunista i ljudi od ugleda.

U njemu je izgubilo život 413 ljudi, usled raznih razloga. Goli otok je kao zatvor ukinut 1988. godine.

Po mišljenju **Milovana Đilasa**, Goli otok je najmračnija i najsramnija pojava u jugoslovenskom komunizmu.

PISMO IZ PAKLA

Sjeni Dantea

Ne plaši nas

More

Ni Otok-strava

U nama su zore

San i java

Ne plaše nas zvijezde što slijepo gore

Ni vazduh pretvoren u žice

Mi smo buduće More

Svjetlost i lice

(Iz zbirke "**Šekira na vratnim žilama**")

Vasovi stihovi o izlasku iz zloglasnog zatvora kada ga ispred rodne kuće dočekuju majka i dvije setre (dvije ptice), a u sazvežju noći kroz mali prozor posmatra agent Državne bezbjednosti – mnogo toga govore:

DOLAZAK

Sestri Jovanki

I

Žubore zvijezde u niklu mjesečine

I riječi majke: Željko moja, sine...

Mjesec se smješka s proplanka

O vrat sina obješena majka

Veseli se gora – stabla uvis skaču

Dvije tice od radosti plaču

Gleda me majka – mečeničko lice

I na mome čelu tragovi tamnice

II

Pored ognjišta... ja, sestre, majka
Okolo kuće psi, žbiri, hajka

Majka se trgnu – utuli svijeću
Pst – špijun na somiću

Oči mu gore ko u lisice
U krošnji javora strunjene tice

Skamenjeni tako – niko i ne diše
Dočekasmo zoru punu kiše...

(1956.)

Nakon majčine smrti, ambijent (praktično napuštene) porodične kuće na Njegušima lirski suptilno opisuje u pjesmama *Posjeta kolibi* i *Pismo ocu*.

POSJETA KOLIBI

Stari javor diše u prostoru mraka
I sjećanje tužno nemirnog dječaka

Pogled traži od zida do zida
Čujem kako tica usred noći rida

S vidika zasipa neka crna pljeva
Na ognjištu oca užas strave zijeva

Nema ugarka ni crijepnje ni sača
Već tišina grozna – suze nijemog plača

Mjesto smijeha majke božanstvene
Okolo mene kolo – sjenke ledene

Posječena riježom šekire bradače
Usamljena zvijezda nad kolibom plače

Stari javor diše u prostoru mraka
I sjećanje tužno nemirnog dječaka

(1956 – 1996)

* * *

PISMO OCU

Oče
Od svega

Ništa

Crne

Pahulje

Snijega

Na vatri

Našeg

Ognjišta

Oče

Ti mi

Ostavi

Dvije

Vrtače

Bola

I jedan do

Leleka

Oče

Nijesi

Trebao

Ni to

Tvoj je život

Gorko oskudan

Bio

Oče

Tvoj se

Sin

Toliko

Propio

Da ga

Jedva

Drumovi nose

Oče

Od svega

Ništa

Crne

Pahulje

Snijega

Na vatri

Našeg

Ognjišta

Oče

Vaso je od rođenja bio poseban. Imao je neki svoj svijet pa su mnogi seljani njegovoj majci davali "signale" da sa njenim sinom nešto nije "potaman", što je njoj teško padalo. Kada mu je umrla majka on je svu noć sjedio pored nje u kamenoj kući na Njegušima i "molio je mrtvu" da mu oprost za sve patnje koje joj je nanio.

MOLBA MRTVOJ MAJCI

Mnoge sijede

U tvojoj glavi

Stvoriše moje muke

Moj nemir ...

Znam: zavele su te kosmičke luke

Putovanja

Tajanstvena ptica

Zvijezda što sanja

Mir

Moliam te vulkanom bola

Razbij crna kola...

Dođi,

Povešću te u Miroč

Tamo je vila vidarica

Biće ti lakše...

Dođi

Skloni udar groma

S neba moga lica

Ljubavna pjesma *Marija* zaslužuje da se nađe u svim antologijama lirike, a i u školskim udžbenicima:

MARIJA

Marija

Dođi

Marija

Ne danju

Kad Sunce

Sija

Kad noć

Padne

Tiha

Plava

Ko san

Ko java

Dođi

Ljepoto

Zdrava

Dođi

Marija

Ko tica

S kamena

Na kamen

Leptirico

Laka

Ko šum

Lišća

Ko Sunce

Iz oblaka

Krišom

Mučki

Dođi

O

Dođi

Gladan

Sam vučki

Ljepoto

Moja

Ne danju

Kad Sunce

Sija

Kad noć

Padne

Tiha
Plava
Ko san
Ko java
Dođi
Ljepoto
Zdrava
Dođi
Marija
(1960)

O ljubavnom "brodolomu" i njegovim osjećanjima prema
Mariji govore stihovi u pjesmama:

ODBJEGLO PROLJEĆE

Upirem
Pogled
U vidike
Vedre
U polja
Cvijetna
I rijeku
Snenu
U mirne
Lađe
Što
Po moru
Jedre
U plavo
Nebo
I šumu
Zelenu
Dozivam
Žedan
Daljinu
I tamu
I sanjam
Osmijeh
Ukradene
Sreće

U svakoj
Ženi
Vidim
Tebe
Samu
U svakom
Listu
Odbjeglo
Proljeće
(1961)
* * *

PISMO PRIJATELJU

U dubini
Na dnu
Moje tame
Grumen
Toplog
Sunca
Klija
Na jugu
Negdje u Sjenci
Palme
Čeka
Marija
Te sitne
Sjenke
Lišća
Kriju
Tužan
Vrisak
Moje krvi
I san
Prijatelju
Jesi li vidio
Mariju
(1961)
* * *

JAVLJANJE

Ti mi se javljaš mirisom
Nepoznatih ruža
A ja još uvijek lutam
Nekim čudnim visom
Što mi ga vječnost pruža ...
Čas si zvijezda
Čas boja,
Čas zvuk;
A Ja?
Ja sam pretvoren u jauk

Pun bola

Kome nema lijeka.

* * *

IZVOR LJUBAVI

Ljubav je moja od mlijeka svitanja
Od toplog srebra mahovine
Moja je ljubav od bijelih lokvanja
Od neke čudne tišine

Moja je ljubav od čistih kristala rose
Od lotosovog stabla
Moja je ljubav od plave nebeske kose
Od nepoznatih obala

Ljubav je moja od šumskih jagoda
Od zapaljenog krila uzvitlane tice
Moja je ljubav od pobunjenih voda
Od jedne grozne nesanice

O NJOJ

Možda je u nekoj kapi kiše
Možda je san čudotvornog bilja
Možda mi pismo sada piše
Možda je ona moja Bastilja

Možda je duboko u meni
I sluša dah moga bila

Možda se kupu u zlatnoj pjeni
Možda je topli vjetar aprila

Možda je čistog neba kap
Na drhtavom listu budućeg stabla
Možda je svježih Sunca slap
Možda je zvijezda ili magla

Možda je rosa u snu bulke
Možda je igra vjetra i trave
Možda su mrtve njene ruke
Možda je vatra buduće glave

Možda je u nekoj kapi kiše
Možda je san čudotvornog bilja
Možda mi pismo sada piše
Možda je ona moja Bastilja
("Tuga i talas")

* * *

PRSTEN BILJA

Skriću te u prsten bilja,
U snove,
U vatru vremena;
Tamo
De zvijezde gore
De nema cilja
U rosi
U kolu sjenki
U zvuk sirena –
Tamo:
U tvojoj kosi
Gdje živi
Jedan
Šapat
I vlat
Daleka...
Skriću te

Tamo
 U zglobovima vijeka,
 U plavoj pjeni
 Ljeta
 U miris trava,
 U nebu što prolistava,
 U zvuk,
 U boju,
 U igri tijela,
 U ružu pepela...
 Skriću te Tamo
 Na dlanu moje odsutnosti
 Među kristale,
 Na rubu rijeke,
 U lišću svitanja,
 U vertikale,
 U suze plakanja;
 Tamo ću te skriti!
 (Iz zbirke "*Tuga i talas*")

O njegovoj ljubavi prema domovini, o Njegošu i njegovoj veličini, o prijatelju Aleksandru Lesu Ivanoviću govore stihovi u pjesmama:

CRNA GORA

1

Niko ne čita
 Tvoju zvjezdanu azbuku
 Niko ne osjeća
 Gramatiku tvog ognjila
 Neuništiva pogačo kamena
 Mač si pretvorila
 U brid neba
 Moć tvog tamjana
 Zbunjuje
 Bogove
 Tvoje su tice
 S onu stranu vremena
 U tebe su pucale oluje
 Bez lica

Sveta majko groblja
 Tvoji su zakoni život
 (1962)

2

Ognjem kaišana
 U zvuku muka
 Sva preko nišana
 Ruža – crvena luka

3

Okamenjeni grohot bogova
 U jendeku svemira
 Bakljo zvjezdanih snova
 Sa tobom je i moja Lira
 * * *

NJEGOŠ

Sebe je utkao
 U zvuk kamena
 U nebo
 Jedne bitke
 U snove
 U nove vidike

Sebe je utkao
 U zvijezde vitke
 ("*Tuga i talas*")
 * * *

KAVERNE

Aleksandru – Lesu Ivanoviću

Kaverne crne asfaltom grada
 Oblaci nebom – sumorne staze
 Žuto lišće sa grana pada
 Crne tice k meni dolaze
 (Iz zbirke "*Kaverne*")

O ljubavi prema zavičaju, potrebi da čovjek bude slobodan, o prolaznosti života i njegovoj potonjoj želji govore Vasovi stihovi u pjesmama Odgovor, Priča i Potonja želja:

ODGOVOR

Ako sam mali za snove što toplo zrače

Onda sam velik za lomače
 Ako sam nešto htio i nijesam došao do kraja
 Shvatite: volim krupne zvijezde zavičaja

("Ne")

* * *

PRIČA

Kad me ne bude više
 Kad budem tama i san
 O meni će da govore kiše
 Zvijezde i vjetar pjan

O meni će da govore stabla
 Na pučini jedra
 O meni će da govori magla
 I njena njedra

O meni će da govore proplanci
 I crna pustopaša
 O meni će da govore barjaci
 I puna čaša

O meni će da govore brave
 I memla na svodu
 O meni će da govore glave
 Što žude slobodu
 (Iz zbirke "*Ne*")
 * * *

POTONJA ŽELJA

Ne
 Na
 Groblju
 S mojim
 Ostacima
 Nek
 Me
 Zvijezde
 Zoblju

Nebo
 S oblacima
 Negdje
 Me
 S kraja
 Gdje
 Divljina
 Vlada
 Pod
 Nebom
 Zavičaja
 U
 Smetu
 Listopada
 Neću
 Svijeću
 Govor
 I trtice
 Možda
 Preboljeću
 Slušajući
 Tice
 Ne
 Na
 Groblju
 S mojim
 Ostacima
 Nek
 Me
 Zvijezde
 Zoblju
 Nebo
 S oblacima
 (1957)

Velika mi je želja da ovaj Omaž jednom od najboljih cetinjskih pjesnika Vasu Stanišiću bude uskoro organizovan kao kulturni događaj od strane Matice crnogorske Ogranak Cetinje.

ZAPISANO JE

DEO XX.

Tekst: Branko Borilović

Da je Napoleon Bonaparta (15. VIII 1769-5. V 1821, prim. a) savjetovao svog generala Ogista Marmona da uključi dvije regimente svoje garde da ih uvede u borbe sa Crnogorcima kakao bi se izvještali i naučili pravoj borbi i ratovanju.

Oraovac, Tomo: Arbanaško pitanje i srpsko pravo, Beograd, 1999, str. 78

Da se Knežević (Mirko Petrović, prim.a) prvi put predstavio kao kompozitor u Rimu. Izveden je marš koji je Knežević nazvao "Uspomena na Rim". Dupko puno pozorište burno je pozdravilo ovaj marš, koji se morao još jednom ponoviti. Knežević Mirko je bio u pozorištu pored maestra Maskaljija, koji je dirigovao orkestrom.

Branik, Novi Sad, 14. jun 1901

Da je prvi muzički kritičar u Crnoj Gori bio dr Kljanti Teodorides. On se pored medicine bavio i muzikom. Porijeklom je bio iz Grčke. Njegov rođeni brat Janko bio je takođe ljekar. Kljanti je živio na Cetinje đe je umro u 31. godini 16. septembra 1895. godine.

Cetinje 1482-1982, Cetinje, 1994, str. 479

Da je dr Per Šoć uputio više pisama princezi Kseniji različitim povodima.

U jednom koje je uputio 9. XII 1924. godin se kaže da bi trebali šćeri i zetovi da urade "bar toliko i prisjete se Velikana i njegove nesrećne zemlje". Ako ga za njegova života - u najkritičnijim danima - nijesu pomogli, ni njega ni Crnu Goru, koliko su mogli i trebali, da mu bar pomognu da se unekoliko reagira na napade neprijatelja, koji ni preminule na miru ne ostavljaju". Govori joj da je pripremio knjigu "Život i rad Kralja Nikole" i da joj je poslao prepis iste. Takođe je upozna je i sa drugim naslovima knjiga koje govore o Crnoj Gori pa i o knjizi Vladimira Čorovića "Velika

Srbija" za koju kaže da "sramno dovikuje" da se Crna Gora "za vrijeme ovoga sloma Srbije (1915) držala veoma bijedno. Njena vojska se uopšte za čitavo vrijeme ovoga rata nije istakla nijednom sjajnoj pobjedi... Jedna ružna ljaga u njenoj novijoj istoriji biće žensko upuštnje Lovćena!". Zaključuju da ovako pišu po Beogradu ali da je veća nesreća što se tim gradom sa šajkačama šetaju kraljev najmlađi sin (Petar, prim. a) koji je bio komandant Lovćevskog odreda, i dva najstarija komandanta crnogorske vojske, bivši ministri – predsjednici Mitar (Martinović, prim.a) i Janko (Vukotić, prim.a). A bivši Našljednik Prijestola ukrijeva se u Monte Karlo... Zato je moli da "Vi budete srca junačkoga pa priskočite u pomoć te izdjevstvujuete da se istina iznese". Dalje je obavještava da je "Knjazu Mirku bilo ponuđeno, da potpiše posebni mir pa da zauzme prijesto Crne Gore i Srbije. On je to odbio na jedan način, koji istorija ne smije zaboraviti".

Kutija, 5

U pismu od 16. juna 1924. godine Šoć objašnjava Kseniji o stanju u Crnoj Gori pa kaže da je on između života i pogibije. U pismu dalje kaže "posljednih dana su uslijedila nova hapšenje i ubistva. Poperena su nova vješala u tužnoj Crnoj Gori i oca mi je ubila neprijateljska tamnica".

Kutija 5

4/23

U pismu od 11. juna 1925. godine obavještava je da je poslao listove 4. ov. mj. Kaže da "nikad neću zaboraviti onaj dan kada u trezoru Societete Ženeral, u Nici Vaše Kr.V. izvršavaše testament svog oca, našeg Velikog Kralja, te predavaše muškim nasljednicima Nikole I", uz ostalo: "mač Nemanjića, poezije i bilježnicu Vladike Rada, te mač pobjednika sa Vučjeg Dola, ordenja i maršalski štap Cara Junaka". Kaže da mu se srce cijepa i pita se đe su sad našljednici? Ko će pri-

pasati mač predaka, u odbrani časti, prava Crne Gore i opšte nacioonalne stvari!

Kutija 5/30

Pismo koje je uputio Kseniji 23. novembra 1951. godine trebalo je da mu pomogne u razrešavanju dileme đe je zapravo Kralj želio da se sahrani. Navodi podatak koji je objavio Živković a koji govori da je kralj njemu govorio "da želi da bude sahranjrn na Orlovom kršu na Cetinje kraj vladike Danila" kao da je predosjećao da će prvi i posljedni vladalac iz kuće Petrović -Njegoš-počivaati na Orlovom kršu.

Kutija 5

Fas. 12/11

Ksenija je takođe pisala Šoću više pisama. U ovom mu saopštava neke podatke o čuvanju Njegoševe bilježnice. Kaže da je bilježnica u njihovoj kući čuvana kao svetinja a da je kasnije bila predata njenoj sestri Jeleni koja je čuvala do smrti.

Kutija 5

Fasc. 17/1

Da je cetinjska revija "Dan" za 1911. godinu donijela tekst u kojem se kaže: "Revija ova ne samo da donosi studije o Tolstoju i Šekspiru, nego sadržaje, u čast Crnogorske crkve i jedan cirkular crnogorskog mitropolita časnim i prečasnim sveštenicima obadvije vjere, kojim cirkularom mitropolit preporučuje da se ovi pretplaćuju na Dan i da će sveštenstvu dobro poslužiti".

Barbulesku, Ilija: O kulturi u Crnoj Gori, Cetinje, 1912, str. 7

Da je na Cetinje 1910. godine formirana "zemljodelska biblioteka" koja je izdavla različite knjige kao: "Korisno bilje" "Bolijesti vinograda" itd.

Barbulesku, Ilija: O kulturi u Crnoj Gori, Cetinje, 1912, str. 6

Da je Štrosmajer o Crnogorcima rekao: "Crna Gora, staro to utočišće slobode i neodvisnosti slovenske, svima nam je zemlja sveta nade ufanja (čovjekoljublje, pouzdanje, uzdanje itd. prim. a), a divno junačstvo Crnogoraca jemstvo, da i u obćemu tako rekav zdvojenju nezvanjamo. Gde se za krst sveti i slobodu zlatnu

tolike žrtve zahtijevaju, tuj se srdce božje od naroda još otuđilo nije i tuj prije ili poslije krv obilavo proljevana, postati ili sjemenom obćoj slobodi i obćemu spasenju".

Zapisi, glasnik cetinjskog istorijskog društva, knj. XIII, sv. 1-6, januar- jun, 1935, str. 27

Da je Njegoš odbio predlog da se Crna Gora potčini Turskoj iako su nudili dobre uslove za njega i njegovu Crnu Goru. Rekao je "Crna Gora zemlja je nezavisna i nikad se nije turcima potčinjavala: dok god bude u životu ijednog Crnogorca ona će ostati nezavisna. Crnogorci se biju oko četiri vijeka s turcima i njihovo neprijateljstvo došlo je tako daleko, da ne bi nikad mogli živjeti u zajednici". Na pitanje "Je li daleko odavde do Cetinja?". Vladika, stalno hladnokrvan odgovori: "Kako za koga. Prijatelj će stići za šest sati, a neprijatelj možda neće nikada ni stići".

Zapisu, Cetinje, knj. XIV, sv. 1-6, jul- decembar, 1935, str. 23

Da je Nova Evropa jedan broj časopisa posvetio Njegošu. U tekstu je objavljena i prva verzija kapele na Lovćen koja nije izgradjena zahvaljujući kralju Aleksandru koji je tvrdio da bi njena gradnja ugrozila ondašnje finansije Jugoslaviju.

U poglavlju Njegoš i Jugoslavija se kaže: Nošen velikom mišlju oslobođenja svoje nacije, i ujedinjenja njena u jednu veliku, slobodnu i prosvijećenu u mati domovinu; Njegošu je jednako blizak i Beograd i Zagreb, i Travnik i Dubrovnik i Skadar i Mostar. Za njega je jednako brat buntovni vezir Bosanski Gradašćević, Ali-paša Rizvanbegović, Osman-paša Skopljak, kao knez Aleksandar Karađorđević, ili ban Jelačić. Za njega je svejedno, kako se koji od njih krsti ili ne krsti, i kako se zove; za njega je glavno da su oni sinovi jedne majke, jednog naroda, da su braća. Značaj i vrijednost svakojeg cijenio je samo po tome koliko je koji mogao i bio voljan da učini za ostvarenje velike nacionalne ideje.

Nova Evropa, Zagreb, knj. XI, 1925, str. 3

Nova Evropa donosi u još jednom broju tekst o Njegošu i Vuku Karadžiću. Tekst govori o proslavi Lučin dana 17. oktobra na Cetinje (četiri godine od smrti Petra I). U tekstu se kaže: "Otvore mu grobnicu, da kosti prenesu na drugo mjesto (jer je crkva tesna, a grobnica

je zauzimala mnogo mesta), ali u mesto kostiju nađu ga celokupna. Vladika štampanim cirkularom objavi ga narodu za sveca, i iz sve Crne Gore povrvi narod da mu se pokloni i da ga celiva, jer su ga još za života za sveca držali".

Nova Evropa, Zagreb, knj. 9, 1924, str. 149-152

Da je Jov. M. Jovanović srpski poslanik u Londonu, a ranije poslanik Srbije na Cetinje razgovara sa knjazom Nikolom o bombaškoj aferi. Knjaz mu je govorio o štetnom uticaju "beogradske štampe koja ne prestaje grditi mene i moje Crnogorce". Dalje kaže "Pa ni to vam nije dosta već šaljete bombe da pobiju i raznesu mene i sve moje...".

Nova Evropa, Zagreb, knj. II, 21. mart 1. avgust 1921, str. 27-29

Da "Nijemci vrlo rado hoće da paradiraju sa ovom glupošću, što se zove "Vesela udovica" (opereta koja ružno govori o Dvoru Kralja Nikole, prim.a). U tekstu se kaže da su sa tom operetom "naseli gde su god stigli: i u Beču, i u Sarajevu, i u Zagrebu, i u Carigradu, pa čak i u dalekoj Americi". Sve im to nije smetalo, da operetu izvodu i u Solunu. List konstatuje da ih sve to neće naučiti dok se ne prolije krv koja zamalo nije pala u Carigradu.

Cetinjski vjesnik, Cetinje, br. 1, 1910, str. 1

Da je sveštenstvo crnogorske crkve "korporativno" došlo da čestita novu godinu mitropolitu Mitrofanu Banu. U ime sveštenstva skup je pozdravio prota g. Dušan Petrović. Protu je istakao "da dvadesetpetogodišnji teški ali veoma plodni rad njegov za dobro i napredak crnogorske crkve, ukazujući na visoku pažnju, ljubav i gotovost Uzvišenog Gospodara za svaki preduzeti korak na unapređenju crkve izjavljujući u isto vrijeme blagodarnost današnjoj knjazu. Vladi na gotovost za uređenje paroh. sveštenstva, podnoseći Skupštini zakon o istom".

Cetinjski vjesnik, Cetinje, br. 1, 1910, str. 4

Da je osnovana "pokrajinska bolnica u Kotoru".

Cetinjski vjesnik, Cetinje, br. 4. 1910. Str. 2

Da je Cetinjski vjesnik objavio tekst u kojem se kaže:

"Braća u Biogradu koje nadahnjuje pašicizam meće u Svece čak i one koji ukradu prase, dok za Crnu Goru takvi ljudi imaju obraza čak i da izmišljaju pojedina hapšenja, samo da bi na Crnu Goru mogli izliti svoju otrov".

Cetinjski vjesnik, Cetinje, br. 5, 1910, str. 2

Da je poznata Srpska spisateljica posjetila 1921. godine Crnu Goru. U Podgorici je boravila i zabilježila mnoge stvari pa i to kako se zove svileni košulja. Košulja se zove "Rkatlija".

Lazarević, Jelena: Crna Gora: bilješke s puta, Beograd, 1921. Str. 21

Da je na Cetinje postojalo "Zetsko društvo". Društvo je pripremilo 8. septembra 1921. godine manifestaciju pod imenom "Njegoševi dani". Na čelo organizacije nalazila se dr Marija Ognjanović.

Lazarević, Jelena: crna Gora: bilješke s puta, Beograd, 1921, str. 22-23

Da "Nahije Katunska, Riječka I Lješka broje skoro 300 akademski školpvanih građana, a broj studenata iz Crne Gore, u zemlji i na strani, blizu hiljadu".

Lazarević, Jelena: Crna Gora: bilješke s puta, Beograd, 1921, str. 33

Da je Jelena Lazarević poslije posjete Lovćenu put nastavila prema Podgorici. Kaže da je pred Podgoricom "Keruševac: nešto četinarskog zelenila, iz kojeg se beli bolnica, koju održavaju Amerikanci i koja je bila, do skora, letnikovac kneza Danila".

Lazarević, Jelena: Crna Gora: bilješke sa puta, Beograd, 1921, str. 38

Da je Podgorica "varoš do 5 000 stanovnika, podijeljena rijekom Ribnicom na staru i novu".

Lazarević, Jelena: Crna Gora: beleške s puta, Beograd, str. 40

Da je J. Lazarević pisala i o zdravstvenim prilikama u Crnoj Gori. Za cetinjsku bolnicu kaže: Što se tiče bolnica, najbolje je uređena Cetinjska. Smještena je u ugodnoj zgradi, zidanoj oko 1870. godine a dopravlja-

na pre 15 godina.

Lazarević, Jelena: Crna Gora: beleške s puta, Beograd, 1921, str. 66

Da je Đina Markuš sa Cetinja, uhapšena nakon objave Rezolucije Informbiroa 1948. godine. Đina je bila među prvim komunistima koji su kritikovali klasno raslojavanje i stvaranje crvene buržoazije. Uhapšena je 1949. godine, sprovedena u istražni zatvor "Glavnjača" u Beogradu i Sv. Grguru.

Iz zatvora je puštena 1952. godine. Do same smrti se nije uspjela prilagoditi "normalnom" životu.

Patila je od teške nesanice i katatonije (nepokretnost, zgrčenost tijela, šutnja, prim.a). Godine 1989. napisala je Memoare (neobjavljeni), o danima provedenim na Golom otoku i Sv. Grguru.

Kulundžić, Andrea: Vi ste partiju izdale onda kada je trebalo da joj pomognete, Zagreb, strana 40.

Da je na Cetinju ustanovljeno italijansko poslanstvo. Italijanski kralj Viktor Emanuelo ustanovio je umjesto dosadanjeg generalnog konzulata, poslanstva na Cetinju, a za poslanika je imenovao Ričarda Bolatija, dosadanjeg generalnog konzula u Budimpešti.

Branik, Novi Sad, 14. jun 1901.

Da je na Cetinju otvoreno društvo za osiguranje života i imanja, "Rossija". Društvo je otvoreno po odobrenju crnogorskog ministra finansija na Cetinju. Predsjednik društva bio je Živko Dragović. Agenciju je otvorio Dimitrije Ljubovski, generalni inspektor društva koji je toga radi naročito došao na Cetinje.

Branik, Novi Sad, 14. jun 1901.

Da je u jednom malom zaseoku (30 kuća) u Gornjoj Crmnici, 30-tih godina prošlog vijeka, 17 udatih žena rodilo 89-oro djece. Od njih 17, devet žena je imalo 16 pobačaja ili mrtvorođenosti, što ukupno čini 105 trudnoća.

Kusovac Vaso; Zdravstvena zaštita žena u Crnoj Gori, Nikšić- Beograd, 1994, str. 18

Da je Mihailo Pupin bio veliki prijatelj Crne Gore. Da bi pomogao Crnoj Gori on je u Ulcinju kupio jedno imanje da bi obrazovao ugledno poljoprivredno dobro i da podigne u Ulcinju bolnicu za bolesti kostiju. Pošto mu je knjaz Nikola dozvolio kupovinu imanja, Pupin mu je srdačno zahvalio i rekao: "Dopustite mi, molim Vas, da Vam blagodanim srdačno, što me Vaše Kraljevsko Visočanstvo Crnogorci nijesu smatrali za stranca kad sam se prijavio kao kupac ovog malog dobra u Ulcinju. Ja ću se truditi da se uvijek pokažem dostojan toga otmenog prijateljskog raspoloženja..."

Martinović Niko S.: Jedan prilog biografiji Mihaila Pupina- Pupin i Crnogorc, str. 5

Da je osnovana Narodna biblioteka u Nikšiću. Biblioteka je otvorena pri sreskom NO, i broji oko 3000-5000 (prema dostupnim podacima autoru nije vidljiva konkretna brojka da li se radi o 3000 ili 5000 bibliotečkih jedinica, prim: a) beletrističkih i naučnih knjiga. Na kraju se zaključuje da bi ovaj primjer trebalo slijediti i ostali NOO oslobođene teritorije.

Pobjeda: List narodno-oslobodilačkog fronta Crne Gore i Boke, Cetinje, br. 2, 1944., str. 6

Da je izašao list antifašističkog fronta žena "Naša žena". U tekstu se pominju autoru priloga o ženama Crne Gore i Boke.

Pobjeda: List narodno-oslobodilačkog fronta Crne Gore i Boke, Cetinje, br. 2, 1944., str. 6

Da je Župa Cetinje dala u "jednoj godini 20 000 voćaka, 40 plugova, 5000 knjiga, 20 modernih košnica itd: to je djelovanje na kulturnom i privrednom saniranju sela". U tekstu se dalje kaže da ovaj kraj nije pasivan već naprotiv ističu se dobra Skadarskog jezera i bogatstvo ribe pa se ponekad ulovi i do 10 vagona ribe. Govori se i o najboljem vinu iz Crmnice kojega ima oko 4000 barela. Posebno se govori o proizvodnji mlijeka oko Nikšića, ispod Durmitora, da ga ima toliko da se prosipa ili upotrebljava nizašto.

Milošević Gavro: Sitni rad, najveći rad u narodu- putevi i ciljevi konstruktivnog Jugoslovena, Beograd, 1934, str. 8-10

Da je Ljuba Nenadović, srpski književnik i prijatelj Njegošev, objavio podatak da je Vladika Rade napisao "Istorija Crne Gore". Po Nenadoviću, vladika je diktirao izvjesnomu tršćanskom advokatu Đuzepu Kazi "Istoriji Crne Gore". Kaza je istoriju pisao na francuskom jeziku. "To je delo već gotovo" kaže Nenadović, "sad ga samo pregledaju."

"Vladika će da ga pošlje nekom francuskom spisatelju po imenu Belanžau, s kojim se negde poznao i o Crnoj Gori pričao mu. Belanže je bio ushićen njegovim pričanjem i molio je vladiku da mu tako napiše kako mu je pričao o Crnoj Gori."

"Ovo je delo, kao što mi reče udešeno za strance koji

nas ne poznaju".

Što je dalje bilo sa ovim Njegoševim djelom nepoznato je. Enigmu je pokušao da razriješi Pavle Popović, G. Jakšić i napokon sam autor pomenute brošure, Dušan Vuksan.

Vuksan Dušan: "Da li je vladika Rade pisao Istoriju Crne Gore?", Cetinje, 1936, str. 1

Da je vladika Rade bio pretplatnik na nekoliko novina. Jednom ruskom časopisu, praškim novinama "L'Echo Francais", "Journal quotidien", "Giornale diabolico", "Politico", "Umoristico", "Comico", "Critico". Navedena praška gazeta je čak 1845. objavila feljton o Crnoj Gori.

Vuksan Dušan: "Da li je vladika Rade pisao Istoriju Crne Gore?", Cetinje, 1936, str. 6

Da je u izvještaju koji je poslat srpskoj Vrhovnoj komandi o kapitulaciji Crne Gore, zapisano: "ona je kapitulirala na dan 22. januara 1916. godine i to na čudan način. Ni na jednom frontu nije položila oružje pred neprijateljem, već ga je po naređenju vrhovne komande složila u vojne magacine".

Ružić Jevto A, "Crna Gora u danima krize krajem 1915. i početkom 1916. godine, i posle rata", Minhen, 1961, str. 1

Da je ratni dopisnik "Paris Journal" Anri Barbi, o prvom vatrenom krštenju Crnogoraca na Bregalnicu zapisao: "Iz redova crnogorske vojske, ostatka boraca ispod Skadra koji peške, iz Crne Gore, pohitaše braći u pomoć, ču se glas: A naprijed Crnogorci!. Zatim taj oficir izvadi sablju i polete ka Bugarima. U to trube zaszviraše juris, a oficiri povadiše sablje, pa se celi borbeni redovi podigoše kao da iz zemlje izroniše i poleteše na neprijatelja, i ne pucaju niti traže zaklon, već sa tradicionalnim vojnim pokličem: Juriš, juriš Crnogorci! Lete naprijed ne obazirući se na one koji padaju pod pljuskom snažne bugarske vatre". U tim borbama Crnogorci su pretrpjeli teške gubitke "Bugari su bili zaprepašteni kad su vidjeli kako su se Crnogorci borili."

Ružić Jevto A, "Crna Gora u danima krize krajem 1915. i početkom 1916. godine, i posle rata", Minhen, 1961, str.66

Da su poslije Mojkovačke bitke, Srbi "prilikom nji-

hovog povlačenja iz trupa i ostavljanja u muzej odata pošta na najsvečaniji način, baš onako kako i treba, na crnogorske barjake niko od mjerodavnih nije ni pažnju obratio."

Ružić Jevto A, "Crna Gora u danima krize krajem 1915. i početkom 1916. godine, i posle rata", Minhen, 1961, str. 48

Da je Ružić u svojoj knjizi a osobito u poglavlju "Zvanična Velika Britanija", zapisao odnos sila spram male Crne Gore. U ovom poglavlju se kaže "Braneci politiku engleske vlade, od Engleza sa ulice, potpukovnik Rankin veli: Gaskvit je bio u pravu. Jer da je prihvatio politiku tog čovjeka sa ulice, rat bi bio tu. A Gaskvit nije podržavao Austriju i pitanje Skadra, Austrija bi tada napustila Koncern velikih sila i potom bi, možda i poslije poduže borbe zbrisala Crnu Goru sa mape Evrope. U tom slučaju, rat između Rusije i Austrije, potpomognut sa Srbijom i Bugarskom bio bi neizbježan. Pod tim okolnostima i Engleska bi bila primorana da interveniše".

Ružić Jevto A: "Skadar i Bregalnica (drugi dodatak knjizi Crna Gora u ratovima 1912-1918)", Minhen, 1964.

Da je Ružić u istoj knjizi govorio i odnosima Italije naspram Crne Gore, pa je zapisao: "Nije bilo značajnijega događaja u balkanskoj krizi od nepotpunog

sporazuma improvizovanog između Austrougarske i Italije za paralelnu ako ne i zajedničku akciju u Albaniji poslije pada Skadra. U toj borbi, da se ne dozvoli Crnoj Gori da zadrži Skadar za sebe (centar austrijskog uticaja u Sjevernoj Albaniji)" Austrougarska diplomatija bila je stala na stanovište da dozvoli Italiji da izvrši okupaciju Valone, vrlo važnog pristaništa, ključa Jadrana.

Ružić Jevto A: "Skadar i Bregalnica (drugi dodatak knjizi Crna Gora u ratovima 1912-1918)", Minhen, 1964., str. 19

Da je u istoj knjizi Ružić govorio o odnosu Crne Gore i Rusije pa kaže: "Prvi Rus koji je uočio pravu vrijednost tog razbuktalog slobodarskog duha crnogorskog gorštaka, i prvi vojnik koji je ocijenio strategijski značaj Crne Gore, bio je Petar Veliki koji je tada uhvatio vezu sa Crnogorcima."

Ružić Jevto A: "Skadar i Bregalnica (drugi dodatak knjizi Crna Gora u ratovima 1912-1918)", Minhen, 1964., str. 19

Da je Dušan Miranović iz Donjih Kokota pobjegao sa strijeljanja. List donosi jezivu priču Miranovića, kako je uspio pobjeći četnicima i Njemcima sa strijeljanja.

Pobjeda, 24. 12. 1944. str. 6

Da je na Njeguše otvoreno pazarište. Pazarište je otvoreno da bi što brže oživjela trgovina i razmjena dobara.

Prvi Pazar je otvoren u nedelju 24.12. 1944. godine i dalje svake nedelje.

Pobjeda, 24. 12. 1944. str. 4

Da su formirane "posebne brigade na melioraciji ulcinjskog polja. Izgradnjom odbranbenog nasipa pored rijeke Bojane, zaštitice se od poplave preko 4500 hektara zemlje, isušice se mnoge baruštine, koje su bile leglo komaraca i izgradiće se čitav sistem kanala za navodnjavanje polja".

Borba, organ komunističke partije Jugoslavije, Beograd, 10. novembar 1949, str. 2

Da je u danilovgradskom srezu u toku jesenja setva ozimih žitarica, povrtarskog i stočnog krmnog bilja. Ovaj srez ima 42 seljačke zadruga, sa 1684 domaćin-

stva i 3534 hektara zemljišta.

Borba, organ komunističke partije Jugoslavije, Beograd, 26. oktobar 1949., str. 1

Da je 30. oktobra 1949. Cetinjanin Mišo Pajović igrao za fudbalsku reprezentaciju Jugoslavije. Pajović je igrao utakmicu za prvenstvo svijeta. Utakmica je odigrana u Parizu na stadionu Kolom. Pajović je imao zapaženu rolu na utakmici.

Borba, organ komunističke partije Jugoslavije, Beograd, 31. oktobar 1949., str. 4

Da su osam mjesta u Crnoj Gori, proglašena za gradove u sastavu sreza. Za gradove u sastav sreza proglašeni su: Ivangrad, Bijelo Polje, Herceg Novi, Kotor, Bar, Ulcinj, Kolašin i Danilovgrad.

Borba, organ komunističke partije Jugoslavije, Beograd, 07. novembar 1949., str. 3

Da je na Petkovdan 26 (14. oktobra), 1864. godine, pravljn prvi Popis crnogorskog stanovništva. Po njemu je toga dana u Crnoj Gori bilo 198.238 stanovnika.

Vukčević Milo, "Crna Gora i Hercegovina, uoči rata 1874-1876", Cetinje 1950, str. 13

Da je na svečanosti koja je održana 22/10. avgusta 1872. godine, po punoljetsvu kneza Milana, knjaz Nikola za tu svečanost poslao Petra Vukotića. Petar je imao ulogu da "zasnuje bolji, iskreniji odnošaj među njihovim vladaocima".

Vukčević Milo, "Crna Gora i Hercegovina, uoči rata 1874-1876", Cetinje 1950, str.31

Da je kralj Petar Karađorđević, svoj stav u vezi Skadra saopštio riječima: "Ukoliko velike sile reše da Skadar pripadne Albaniji, Srbija se tome mora potčiniti".

Vojvodić Mihailo, "Skadarska kriza 1913" Beograd, 1970, str. 76.

Da je "Crnoj Gori životno načelo -Crnogorstvo. Bez toga Crna Gora ne bi mogla živjeti, tj. ne bi mogla biti Crna Gora. Izgubivši to ona ne bi morala materijalno propasti, u njoj bi ostale one iste stijene i krši, možda još zaodnute šumom i zelenilom, ona bi se mogla još

proširiti, u njoj bi moglo biti i više naroda, bogatijeg i prosvjetljenijeg, ali to ne bi bila više Crna Gora, kada u njoj ne bi bilo Crnogoraca... Prvo što se tiče Crnogorstva, ono nije samo junaštvo nego i čojstvo (humanost). U njemu su dakle dva elementa, koji samo kad su u slozi sastavljaju ideal Crnogorstva. U drugom svijetu za čovjeka je dovoljno i samo čojstvo; u Crnoj gori hoće se, istina, za potpuna čovjeka i junaštvo. Ali bez čojstva ni u Crnoj Gori ne valja junaštvo niti se cijeni mnogo... U pojmu čojstva leži pojam napretka, uljudnosti, kulture i civilizacije. Kad je dakle ono sastavni dio crnogorstva, onda se od njega ne može i ne smije odlučiti niti u suprotnost s njim dovesti ostalo što pripada ili služi zdravome napretku...".

Elementa Montenegrina-hrestomatija, br. 1. 1990, str.133

Da u "Crnoj Gori upravlja se uopšte narodnom crnogorskom duhu, de vlada potpuna ravnopravnost, bez razlike vjere i narodnosti, bez ogleđa na položaj i stanje svakoga koji se zove Crnogorac".

Elementa Montenegrina-hrestomatija, br. 1. 1990, str. 135

Da "Džamija Turska stoji i dan današnji nasred pjace i stojaće tu dok kad je god traje i vikaće sa njenog tankog minareta hodža turski koliko ga god grlo donosi niti će mu ikad iko na put stati. Rimokatoličko zvono pozdravlja zdravu Mariju kao posred Beča ili Rima i pozdravljaće je dokle traje vjere u njih niti će im ikad iko smetati u Crnoj Gori".

Elementa Montenegrina-hrestomatija, br. 1. 1990, str. 135

Da je Henri Lajard o crnogorskom jeziku i Njegošu zapisao da je Njegoš zauzet "građenjem novih škola u raznim krajevima zemlje, koje će biti otvorene kroz godinu dana pod upravom više učitelja iz Srbije, pošto još nema Crnogoraca sposobnih za te poslove. U isto vrijeme on bi htio da ima elementarne školske knjige, prevedene na crnogorski jezik...".

Elementa Montenegrina-hrestomatija, br. 1. 1990, str. 142

Da je Petar Plamenac (Boljevići, 1872-1954, crnogorski političar i diplomata) u polemici sa prof. Dr Đu-

rom Šurmanom iznio sledeći podatak: "Postoji onaj referat O-br. 9034 od 31. XII 1915. godine, koji koji je jedan visoki srbijanski oficir uručio kralju Nikoli; a postoje i druga pismena, kao naprimjer ono u kojem isti srbijanski oficir savjetuje kralja Nikolu, da ustupi Lovćen i Cetinje Austriji...".

Nova Evropa, Zagreb, knj. XVI, br. 1, 11. jul 1927, str, 84

Da je po pisanju Petra Plamenca dr Lujo Vojnović (Split, 15. IV 1864-1951, dubrovački pravnik, diplomata i književnik, sekretar kneza Nikole, ministar pravde Crne Gore i td. prim. a), bio "virtueu u tapiranju". Po Plamencu on je izvukao iz "štaka" kralja Nikole i crnogorske kase više od pola miliona zlatnih franaka". I pored svega blaga koje je uzeo Vojnović je loše pisao o Crnoj Gori i kralju Nikoli.

Nova Evropa, Zagreb, knj. XVI, 11. jul 1927, str. 92

Da je prof. Dr Branko Babić naveo podatak "da je Crna Gora poslije balkanskih ratova dobila oko 240 000 stanovnika, od kojih 160 000 bilo islamske vjeroispovijesti, a pravoslavnih oko 50-60 000 hiljada".

Andrijašević, Živko; Stanojević Zoran: pokrštanje muslimana 1913. godine. Podgoria, 2003, str. 5

Da Laza Tomanović obavještavao avgusta 1907. godine knjaza Nikolu da je Marko Cemović "suviše zadahnut duhom Srbijanskim, ili da bolje rečem Biogradskim, te mu vazduh Cetinjski nije po ćudi". (Cemović je odbio da uđe u crnogorsku činovničku službu pa je službovanje nastavio u Kraljevini Srbiji, prim. a)

Da je list Crnogorac iz 1871. godine imao ukupno 703 predplatnika, od kojih su samao 236 bili pretplaćeni na čitavu godinu. Većina pretplatnika je bilo sa strane. U tom periodu po pisanju Đoka Pejovića Crna Gora je 1876. godine imala 2146 učenika i 97 učenica. Broj stanovnika nije prelazio 140 000.

Andrijašević, Živko; Stanojević, Zoran: Pokrštanje muslimana 1913. godine. Podgorica, 2003, str. 23

Da čuvena budvanska plaža nosi ime po mornaru - brodolomcu španskog porijekla po imenu Mogren. Po legendi gusari su potopili špansku galiju a jedini

preživjeli mornar bio je Mogren. U znak zahvalnosti što je preživio on je sagradio u Budvu crkvu koju je posvetio uglednom franjevcu i katoličkom svećeniku Svetom Antunu Padovanskom koji je rođen u Lisabonu a umro u Padovi. Starobudvani su svake godine 13 juna čamcima dolazili na misu u ovoj crkvi a pošto je bila mala misa je često održavana na žalu na kojem je isplivao Mogren. Neki starosjedioci budvani su se držali starog običaja da se ne kupaju prije 13 juna. Nažalost, crkvice je ljudskom glupošću porušena a na njeno mjesto je podignut ugostiteljski objekat.

Duletić, Vlado: Budva od mita do stvarnosti, Budva, 2010, str, 35

Da je prvobitni Sveti Stefan sagrađen od ratnog plijena. Prema predanju početkom XV vijeka kotorani i paštrovići izvojevali su veliku pobjedu nad osmanlijama. Od ratnog plijena Paštrovići se dogovore da na ostrvo podignu utvrđenje od dvanajest kuća koje bi predstavljale svih dvanajest paštrovskih plemena. Kasnije se na ostrvu nastavilo sa gradnjom pa je u najvećem ekonomskom usponu ostrvo brojalo do 400 stanovnika i 100 kuća. (O Svetom Stefanu i njegovom nastanku kao prestižnom turističkom mjestu govorili smo u jednom od predhodnih brojeva, prim. a).

Duletić, Vlado: Budva od mita do stvarnosti, Budva, 2010, str. 31-32

Da nazivom "Crna Gora i Brda" označavaju se četiri nahije: Katunska, Riječka, Crmnička i Lješanska, a pod Brdima se podrazumijevaju sedam plemena: Bjelepavlići, Piperi, Bratonožići, Kući, Vasojevići, Rovci i Morača.

Raspopović, Radoslav: Diplomacija Crne Gore 1711- 1918, Podgorica-Beograd, 1996, str. 136

Da je neposredno po smrti Petra I, shodno njegovoj oporuci, sazvana je Skupština na Cetinju, na kojoj su iz svake nahije izabrana po dva čovjeka koji su sačinjavali Centralno Zemaljsko praviteljstvo, odnosno "Centralno vijeće". Na čelu ovog vijeća nalazio se guvernadur, a stariji brat mitropolita Petra I, Sava Petrović, bio je određen da pomaže guvernaduru u rukovođenju vijeću.

Raspopović, Radoslav: Diplomacija Crne Gore 1711 – 1918, Podgorica-Beograd, 1996, STR.147-148

UKUSI CRNE GORE

Izvor: Ukusi Crne Gore

Smočani kačamak sa lukom

Sastojci:

- krompir.....2 kg
- pšenično brašno.....300 g
- crni luk.....500 g
- ulje.....1/2 dl
- skorup.....200 g
- sir.....200 g
- kiselo mlijeko.....2 l

Priprema:

Krompir oljuštiti i isjeći, naliti vodom, posoliti i kuvati dok ne omekša. Dodati prosijano brašno, napraviti udubljenje i lagano kuvati 30-40 minuta. Crni luk sjeći na rebarca, propržiti, da malo porumeni. U posudi sir i skorup upola rastopiti. Iz kačamaka ocijediti višak tečnosti, kačamarom dobro izmiješati i istući smješu, da nema grudvica. Kad postane kompaktna dodati sir i kajmak, pa promiješati. U sve ovo dodati crni luk, zajedno sve izmiješati i odmah servirati. Kačamak oblikujemo kašikom u obliku kila. Servira se uz kisjelo mlijeko ili jardum.

Balšića tava

Sastojci:

- teleći kotlet.....250 g
- pirinač.....50 g
- crni luk.....30 g
- celer.....20 g
- mrkva.....20 g
- peršun, korijen.....20 g
- puter.....30 g
- jaja.....2 kom.
- kiselo mlijeko.....2 dl
- so.....2 g

Priprema:

Kotlet obrađen, istučen i začinjjen najprije opeći, pa dinstati sa korjenastim povrćem i podlivati fondom od mesa. Kad kotlet gotovo omekša, uklanja se sa ploče. U tepsiju podmazanu puterom dodati pirinač, pa ga ravnomjerno rasporediti i na to poređati kotlet.

Prekriti ga povrćem, prelići sopstvenim fondom da ogrežne i zapeći u pećnici. U posebnoj posudi razmutimo jaja I sjedinimo sa kiselim mlijekom. Sa ovom masom prelići tavu i ponovo zapeći u pećnici na 180 stepeni oko 25 min. Balšića tava se servira najčešće u posudi u kojoj se pripremala.

CRNOGORSKA VEČER U UMAGU "KOLOM KOLO NAKOLO" 2024.

CRNOGORSKA VEČER U UMAGU "KOLOM KOLO NAOKOLO" 2024.

